

Міністерство освіти і науки України

**Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра політичних наук і права

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ до проведення
практичних занять та організації самостійної роботи з
навчальної дисципліни «Політична наука» для
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»**

Укладач: д. політ. н., проф.
Гедікова Н. П.

Одеса –2021

УДК : 32(075.8)
ББК 66

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 2 від 31.08.2021 року)*

Рецензенти:

Польовий М. А. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця).

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Гедікова Н. П.

Г 28 Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Політична наука»: [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування]. Одеса: Вид-во «Університет Ушинського». 2021. 84 с.

Методичні рекомендації укладені відповідно до Освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» та робочої програми навчальної дисципліни «Політична наука» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Вони розроблені для ознайомлення здобувачів із структурою та змістом навчальної дисципліни і призначені для планування, підготовки та проведення практичних занять, містять завдання для самостійної роботи, приблизну тематику індивідуального навчально-дослідного завдання та методичні рекомендації щодо їх виконання і захисту, тестові завдання для самоконтролю, перелік запитань для підготовки до складання екзамену, систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з дисципліни, рекомендовані джерела інформації.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ДИСЦИПЛІНУ	7
1.1. Опис та структура навчальної дисципліни	7
1.2. Програма навчальної дисципліни	10
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	18
2.1. Загальні положення	18
2.2. Теми практичних занять	20
2.3. Плани та зміст практичних занять	21
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	40
3.1. Загальні положення	40
3.2. Теми, обсяг та завдання для самостійної роботи	41
РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ	49
4.1. Загальні положення	49
4.2. Тематика та вимоги до виконання індивідуального навчально-дослідного завдання	50
4.3. Захист індивідуального навчально-дослідного завдання	57
4.4. Дотримання вимог академічної доброчесності	58
РОЗДІЛ 5. КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	59
5.1. Тестові завдання для самоконтролю	59
5.2. Перелік запитань для підготовки до складання екзамену	63
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ	66
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	79
ДОДАТОК	83

ПЕРЕДМОВА

«Політична наука» є самостійною наукою і навчальною дисципліною, вона є науковим орієнтиром, за допомогою якого моделюється, прогнозується і організується політичне життя держави. Вона відіграє провідну роль в ознайомленні майбутніх фахів у галузі публічного управління та адміністрування з політичними процесами, інститутами, явищами, відносинами, загально цивілізаційними цінностями, знання яких дає можливість розвинути здатність експертного оцінювання, аналізу та управління політичними процесами; сприяє виробленню світоглядних і ціннісних настанов, вмінню пов'язувати політичні знання із суспільно-політичною практикою.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Політична наука»: сформувані у здобувачів базових знань щодо розуміння суті політики; здатності пояснювати закономірності та специфіку функціонування політичних інститутів і суб'єктів, динаміку політичного життя та суспільно-політичних процесів і тенденцій розвитку України та світового співтовариства; розуміння сутності та особливостей інтеграційних процесів у Європі, інституційно-організаційної системи та правових засад Європейського Союзу, особливостей євроінтеграційної політики України; сформувані практичні вміння і навички аналізувати, оцінювати та узагальнювати опанований матеріал.

Сформувані мотивацію щодо використання набутих знань у професійній діяльності.

Навчальна дисципліна «Політична наука» відноситься до компонентів обов'язкової частини освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Передумови для вивчення дисципліни: одночасно з вивченням навчальної дисципліни «Політична наука» здобувачі мають опанувати знаннями з таких навчальних дисциплін: «Історія України».

Очікувані програмні результати навчання

ПРН 01. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

ПРН 04. Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування.

ПРН 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції.

ПРН 14. Уміти коригувати професійну діяльність у випадку зміни вихідних умов.

ПРН 19. Враховувати історичні, економічні, екологічні, географічні і демографічні особливості, етнічні і культурні традиції регіонів та громад при здійсненні професійних обов'язків.

Очікувані результати вивчення дисципліни

знати:

- головні теоретико-методологічні підходи до вивчення світових політичних процесів та явищ;
- основні категорії та теорії світової політичної науки, етапи її розвитку та видатних представників;
- закономірності становлення та діяльності основних політичних інститутів суспільства;
- сутність вітчизняного політичного процесу та його місце і роль у світовому політичному просторі;
- сутність процесів глобалізації і демократизації світового політичного розвитку;
- особливості функціонування сучасних парламентів, процедуру їх формування й повноваження;
- державно-управлінські функції парламенту та його взаємовідносини з іншими суб'єктами державного управління;
- тенденції створення і еволюції Європейського Союзу, головні установчі документи, принципи формування, структуру та повноваження його інститутів;
- євроінтеграційні процеси в Україні;

вміти:

- застосовувати теоретичні знання на практиці й у професійній діяльності;
- здійснювати коректний аналіз політичних явищ та процесів, надавати об'єктивну оцінку політичній ситуації та обґрунтовувати власні думки;
- визначати основні тенденції та закономірності розвитку зарубіжного і вітчизняного парламентаризму та практики парламентської діяльності;
- оцінювати діяльність українських парламентарів та визначати шляхи її оптимізації і вдосконалення;
- оцінювати процеси поглиблення європейської інтеграції, розширення Європейського Союзу;
- визначати основні напрями, механізми, інструменти і перспективи зближення України та ЄС;
- позитивні та негативні наслідки європейського вектору співробітництва України.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 02. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства,

усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 03. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 05. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 13. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності).

Спеціальні компетентності:

СК 01. Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.

СК 02. Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

СК 13. Здатність до врахування регіональних та місцевих особливостей при застосуванні процедур, технологій, інструментів публічного управління та адміністрування.

Міждисциплінарні зв'язки: «Історія України», «Філософія», «Децентралізація та розвиток громад».

Дисципліна «Політична наука», серед форм освітнього процесу, включає лекції, практичні заняття, самостійну роботу здобувача, ІНДЗ, та інші форми роботи. Завершується вивчення курсу складанням іспиту.

**РОЗДІЛ 1.
ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ДИСЦИПЛІНУ**

1.1. ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування	Статус дисципліни: Обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – доповідь з презентацією / реферат		Семестр	
Загальна кількість годин - 120		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 2	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	20 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		40 год.	6 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		40 год.	88 год.
Індивідуальні завдання:			
20 год.	20 год.		
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 50% : 50%

для заочної форми навчання – 10% : 90%

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	л.	п.	інд.	с.р.	усього	л.	п.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	2	3	4	5	6
Модуль 1. Політична наука										
Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні та історичні основи політичної науки.										
Тема 1. Політика як суспільне явище. Політологія як наука.	5	2	2		1	5				4
Тема 2. Історія світової політичної думки.	5	1	2		2	5	1	1		4
Тема 3. Політична думка України.	5	1	2		2	5				5
Разом за змістовим модулем I	15	4	6		5	15	1	1		13
Змістовий модуль II. Інституціональні та неінституціональні засади політики.										
Тема 4. Влада в політичному житті суспільства.	4	1	2		1	5				4
Тема 5. Політична система суспільства та політичні режими.	5	1	2		2	6	1	1		5
Тема 6. Держава як інститут політичної системи.	5	1	2		2	5				5
Тема 7. Політичні партії, громадські об'єднання і рухи.	5	0,5	2		2,5	5				4
Тема 8. Вибори та виборчі системи.	5	0,5	2		2,5	5				4
Тема 9. Політична свідомість, культура та соціалізація.	5	1	2		2	4	1	1		4
Тема 10. Політичні еліти та політичне лідерство.	5	1	2		2	4				4
Разом за змістовим модулем II	34	6	14		14	34	2	2		30
Змістовий модуль III. Основи парламентаризму.										
Тема 11. Поняття і сутність парламентаризму. Парламент як орган державної влади.	5	1	2		2	5				4
Тема 12. Формування класичних теорій парламентаризму.	5	1	2		2	6	1	1		5
Тема 13. Структура сучасних парламентів.	5	1	2		2	5				5

Тема 14. Сучасні моделі парламентаризму: світовий досвід.	5	1	2		2	4				4
Тема 15. Склад, структура, функціональна характеристика Верховної Ради України.	5	1	2		2	6				5
Тема 16. Коаліція депутатських фракцій. Правовий статус парламентської опозиції та його вдосконалення.	5	0,5	2		2,5	5	1	1		4
Тема 17. Парламентський лобізм: особливості політичного лобювання в Україні.	5	0,5	2		2,5	4				4
Разом за змістовим модулем III	35	6	14		15	35	2	2		31
Змістовий модуль IV. Європейські інститути та європейська інтеграція України.										
Тема 18. Створення, еволюція ЄС та інституційні вдосконалення.	6	2	2		2	5				4
Тема 19. Основні європейські інститути.	5	1	2		2	5	1	1		5
Тема 20. Україна та процеси Європейської інтеграції.	5	1	2		2	6				5
Разом за змістовим модулем IV	16	4	6		6	16	1	1		14
ІНДЗ	20			20		20			20	
Усього:	120	20	40	20	40	120	6	6	20	88

1.2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні та історичні основи політичної науки.

Тема 1. Політика як суспільне явище. Політологія як наука.

Суть поняття «політика» у класичній традиції політичної науки. Політика як соціальне явище, теоретичне знання та форма діяльності. Її сутність, структура та функції. Місце і роль політики в суспільному житті, взаємодія з іншими сферами.

Становлення політології як науки та навчальної дисципліни. Предмет та об'єкт політології. Основні поняття та категорії політології. Методологія політичної науки: загально логічні методи наукового пізнання, теоретичні та емпіричні методи в політичній науці.

Роль і значення політології як науки в Україні на нинішньому етапі її суспільного розвитку і державотворення.

Тема 2. Історія світової політичної думки.

Зародження політичної думки у країнах Стародавнього Сходу. Політичні вчення Стародавньої Греції. Політична думка та світоглядні ідеї Стародавнього Риму. Політичні ідеї раннього християнства. Політична думка часів Середньовіччя.

Епоха Відродження – новий етап у розвитку політичної науки. Політичні концепції Нового часу. Політичні ідеї доби Просвітництва.

Політичні вчення XIX ст. – поч. XX ст. Затвердження ідей буржуазної демократії та громадянських свобод. Формування принципів політичного лібералізму. Виникнення і розвиток соціально-політичних утопій. Виникнення, сутність політичної доктрини марксизму.

Основні школи та течії сучасної зарубіжної політології.

Тема 3. Політична думка України.

Політичні думки Київської Русі. Українська політична думка у галицько-волинській і литовсько-польській періоди української історії (XIV – перша пол. XVII ст.). Українська політична думка національно-визвольної війни (серед. XVII – кін. XVII ст.). Створення християнської козацької республіки. Конституція П. Орлика. Утворення козацько-гетьманської держави (Б. Хмельницький), укладення Переяславської угоди, Березневі статті про державний устрій в Україні. Боротьба проти колонізації України Російською імперією (І. Виговський, П. Дорошенко, І. Мазепа, П. Полуботок).

Українська політична думка початку національного відродження (пер. пол. XIX ст.). Києво-Могилянська академія як центр формування національної свідомості. Політична думка Нової доби. Розвиток ідей соціального та національного визволення. Кирило-Мефодіївське товариство (М. Костомаров, П. Куліш, В. Белозерський та ін.). Політико-правові погляди Т. Шевченка. Ліберально-демократичні ідеї М. Драгоманова. І. Франко і марксизм. Соціал-

демократичні погляди Л. Українки. Політичні концепції українських мислителів початку ХХ ст. Теорія національного самовизначення М. Грушевського. Державницька ідея В. Винниченка. Націоналізм Д. Донцова. Монархічно-гетьманська концепція В. Липинського.

Сучасна українська політична думка: стан, проблеми, перспективи.

Змістовий модуль II. Інституціональні та неінституціональні засади політики.

Тема 4. Влада в політичному житті суспільства.

Природа влади. Соціальне призначення влади. Основні підходи до визначення влади. Основні види і форми влади. Політична влада. Державна влада. Походження і сутність політичної влади. Влада і авторитет. Джерела та ресурси влади. Об'єкти та суб'єкти влади. Суверенітет влади та її розподіл.

Політичне панування і підлеглість. Легітимність влади. Легальність влади. Типи легітимності за М. Вебером. Ефективність реалізації влади. Особливості здійснення політичної влади в Україні.

Тема 5. Політична система суспільства та політичні режими.

Політична система суспільства: поняття і структура. Класичні теорії про політичну систему суспільства (Д. Істон, Г. Алмонд). Типологія політичних систем: демократичні, авторитарні, тоталітарні. Функції політичної системи: забезпечення політичної влади соціальних груп або більшості членів суспільства, управління різними сферами життєдіяльності людей, визначення мети, шляхів і програм розвитку суспільства, мобілізація засобів і ресурсів, виявлення, представництво і задовільнення суб'єктів політичних відносин, інтеграція суспільства, розподіл матеріальних і духовних цінностей, політична соціалізація членів суспільства, легітимація політичної влади. Основні тенденції розвитку політичних систем. Закономірності рівноваги, маятника та інші. Політична система України: особливості, структура і тенденції розвитку.

Поняття політичного режиму. Ознаки політичного режиму. Типи політичних режимів. Історичні форми диктатури. Сучасні форми диктатури: тоталітаризм та авторитаризм. Принципи тоталітаризму, причини його утвердження у ХХ столітті. Принципи авторитаризму, причини його відтворення в умовах сучасного політичного процесу. Різновиди авторитарних режимів. Демократичний режим та його характеристика. Трансформація політичних режимів. Політичний режим сучасної України.

Тема 6. Держава як інститут політичної системи.

Поняття держави і її соціальне призначення. Держава як базовий інститут політичної системи. Ознаки держави. Основні теорії походження держави. Структура і функції держави. Типологія держав: формаційний і цивілізаційний.

Форми політичного правління. Монархія і республіка та їх форми. Форми державно-територіального устрою. Унітарна та федеративна держави. Конфедерація.

Правова держава: сутність і основні принципи. Концепція соціальної держави, її ідеологічні інтерпретації. Поняття та принципи громадянського суспільства.

Тема 7. Політичні партії, громадські об'єднання і рухи.

Генезис політичних партій. Передумови виникнення партій сучасного типу та їх роль у житті суспільства. Ознаки та функції політичних партій. Класифікація політичних партій. Ідеологічні орієнтації партій. Поняття партійної системи. Природа і особливості партійних систем. Типи партійних систем. Особливості багатопартійності в Україні.

Суспільно-політичні організації і рухи в політичному житті суспільства. Політичні об'єднання і групи тиску. Відмінність суспільно-політичних рухів від політичних партій. Види суспільно-політичних рухів: соціально-політичні, конфесійні, екологічні, наукові, ліві, центристські, праві, масові та елітарні; професійні, жіночі, молодіжні, революційні, консервативні, загальнодемократичні та інші. Характеристика основних політичних об'єднань в Україні: загальні і відмінні риси.

Тема 8. Вибори та виборчі системи.

Соціальні функції й види виборів. Принципи виборів. Організація та проведення виборів. Перевиборча кампанія. Принцип загального та однакового виборчого права. Поведінка виборців: моделі виборця, моделі голосування.

Виборчі системи: загальна типологія і порівняльний аналіз. Мажоритарна та пропорційна виборчі системи. Виборчі системи і політичні режими демократії. Вплив виборчої системи на політичний процес та партійну систему суспільства. Типологія демократій згідно з критерієм виборчих систем. Виборча інженерія як засіб політичної боротьби. Виборча система України.

Тема 9. Політична свідомість, культура та соціалізація.

Поняття політичної свідомості. Структура і функції політичної свідомості. Політична ідеологія. Сутність і історичні умови виникнення ідеологій. Функції політичної ідеології. Типологія політичних ідеологій. Політична психологія. Політична поведінка. Типи політичної поведінки. Громадська думка. Психологічні механізми формування політичної свідомості. Політичні комунікації. Політичне маніпулювання. Поняття, функції і особливості політичного впливу ЗМІ.

Політична культура як соціальний феномен: поняття, структура, функції. Політична культура як частина культурної системи суспільства. Типологія політичних культур. Місце і роль політичної культури в політичному житті суспільства. Політична культура сучасного українського суспільства: багатство і історичні традиції. Регіональні розбіжності політичної культури в Україні.

Політична соціалізація. Типи і механізми політичної соціалізації. Етапи політичної соціалізації. Первинна і вторинна соціалізація особистості. Учасники

процесу політичної соціалізації. Стан системи політичної соціалізації особистості в сучасному українському суспільстві.

Тема 10. Політичні еліти та політичне лідерство.

Поняття та характеристика політичних еліт. Класичні теорії еліт (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс). Політична еліта України в концепції «національної аристократії» В. Липинського. Сучасні теорії еліт: концепції макіавеллістської школи, ціннісні теорії, концепції демократичного елітизму, «ліволіберальний елітизм» і «праволіберальний елітизм», концепції плюралізму еліт. Типологія еліт. Системи рекрутування еліт. Коефіцієнт еліти. Становлення політичної еліти в сучасній Україні.

Соціальна сутність та функції політичного лідерства. Ідеї лідерства в історії. Основні концепції політичного лідерства: теорії рис, ситуаційна концепція, теорія послідовників, психологічні концепції. Критерії класифікації політичного лідерства. Типи, види та стилі лідерства. Імідж лідера. Критерії оцінки популярності та ефективності діяльності політичного лідера в сучасній Україні.

Змістовий модуль III. Основи парламентаризму.

Тема 11. Поняття і сутність парламентаризму. Парламент як орган державної влади.

Основні підходи до визначення поняття парламентаризму. Загальне поняття парламентаризму. Парламентські та президентські республіки. Ознаки та принципи парламентаризму. Парламентаризм як форма організації політичного управління. Конституційні основи парламентаризму. Основні типи парламентаризму: незавершений парламентаризм, парламентське правління, моністичний парламентаризм, дуалістичний парламентаризм, раціоналізований парламентаризм, парламентський міністеріалізм. Світовий парламентаризм як доктрина і політична практика: історико-правові аспекти виникнення і розвитку. Етапи розвитку парламентаризму в Україні.

Парламент як представницький і законодавчий орган влади. Історія виникнення парламентів. Основні функції парламентів. Представницька функція. Законодавча функція. Державотворча (установча) функція. Фінансова функція. Функція парламентського контролю і її форми політичного і юридичного характеру. Судова або квазісудова функція.

Тема 12. Формування класичних теорій парламентаризму.

Британські концепції парламентаризму: Дж. Локк «Два трактати про державне правління», Е. Берк та концепція парламентського представництва, І. Бентам і концепція утилітаризму, Дж. Мілль та есе «Представницьке правління», Г. Спенсер, Т. Г. Грін. Американські концепції парламентаризму: Дж. Медісон, Т. Джефферсон, Л. Гамільтон та американська система стримувань і противаг. Ідеї бікамералізму. Ідеї парламентаризму в німецькій філософії: І. Кант і принцип народного суверенітету, В. Гегель і «Філософія права».

Основні ідеї парламентаризму в українській політичній думці (П. Орлик, М. Драгоманов, М. Кістяківський, М. Туган-Барановський, М. Грушевський, М. Днестрянський та ін.)

Тема 13. Структура сучасних парламентів.

Структура сучасних парламентів. Однопалатні парламенти. Двопалатна структура парламенту. Специфіка двопалатних парламентів в унітарних державах: парламент як орган регіонального (територіального) представництва, парламент як орган представництва інтересів місцевого управління та самоврядування. Проблема рівності палат у законодавчій сфері в двопалатних парламентах.

Порядок формування парламентів. Система парламентських виборів. Прямі вибори. Непрямі або багатоступінчасті вибори. «Реальне представництво». Призначення до однопалатного парламенту. Формування парламентів на змішаній основі. Член парламенту «за посадою». Норма представництва. Кількісний склад парламентів: специфіка унітарних і федеративних держав.

Тема 14. Сучасні моделі парламентаризму: світовий досвід.

Вестмінстерська, американська (конгресійна), змішана (Німеччина, Франція та ін.) моделі. Адміністративний апарат та служби парламенту. Незалежність в питаннях процедури. Роль процедурних правил у роботі парламенту. Процедурні обмеження. Комісії (комітети). Причини появи. Види: постійні, спеціальні, слідчі, комітети з розслідування, об'єднані. Особливості системи комісій: формування, склад, організація, порядок роботи. Засідання парламенту. Сесії: поняття. Право скликання сесій. Тривалість сесій. Кворум. План роботи сесії. Голосування. Види голосування. Кваліфікована більшість. Спільні засідання палат. Міжпарламентське співробітництво. Система стримувань та противаг: американський та європейський досвід.

Законодавчий процес в сучасних моделях парламентаризму. Законодавчі функції парламенту. Внесення законопроектів: право законодавчої ініціативи. Процедура внесення законопроектів. Способи внесення. Внесення законопроекту комісіями. Видання законів. Основні стадії проходження законопроектів. Роль комісій. Дебати в палаті. Поправки. Подолання розбіжностей між палатами. Прийняття закону. Право вето. Утвердження і промульгація законопроекту. Опублікування закону.

Тема 15. Склад, структура, функціональна характеристика Верховної Ради України.

Конституційно-правовий статус Верховної Ради України. Чисельний склад Верховної Ради України. Порядок роботи Верховної Ради України, її органів і посадових осіб. Правовий статус народного депутата України. Повноваження народного депутата України. Депутатський імунітет та індемнітет.

Структура Верховної Ради України. Посадові особи: Голова Верховної Ради, його перший заступник та заступник, голови і перші заступники голів комітетів, голови комісій. Система органів Верховної Ради України: лічильна комісія, комітети, тимчасові спеціальні комісії, тимчасові слідчі комісії, депутатські фракції (депутатські групи), погоджувальна рада депутатських фракцій (депутатських груп) та інші. Апарат Верховної Ради України. Конституційно-правовий статус посадових осіб та органів Верховної Ради України.

Конституційна компетенція та повноваження Верховної Ради України. Функції Верховної Ради України: законодавча; установча; парламентського контролю; представницька; міжнародна; політична; економічна; соціальна; культурна; екологічна та інші.

Тема 16. Коаліція депутатських фракцій. Правовий статус парламентської опозиції та його вдосконалення.

Поняття та сутність парламентської більшості (коаліція) і парламентської опозиції. Моделі парламентської опозиції: вестмінстерська, французька напівпрезидентська, німецька, скандинавська, американська. Інституалізація коаліції та опозиції у Верховній Раді України. Специфіка правового статусу коаліції та опозиції в парламенті України. Конституційно-правовий статус коаліції депутатських фракцій парламенту України. Коаліційна угода. Становлення, законодавче закріплення та перспективи правового регулювання статусу парламентської опозиції в Україні. Вдосконалення правового регулювання статусу парламентської опозиції в Україні.

Тема 17. Парламентський лобізм: особливості політичного лобіювання в Україні.

Поняття «лобіювання» та сутність лобізму. Структура лобістської діяльності. Функції лобізму. Класифікація видів, форм, методів лобізму. Парламентський лобізм та його особливості. Конституційно-правове регулювання політичного лобіювання з зарубіжних країн. Конституційно-правові засади лобіювання у Європейському Союзі.

Форми і специфіка лобістської діяльності в Україні. Лобістські відносини в органах державної влади України: проблеми і напрямки конституційно-правового регулювання. Лобістські можливості у Верховній Раді України. Законодавчі ініціативи й механізми узгодження інтересів. Передумови та необхідність законодавчого регулювання лобістської діяльності.

Змістовий модуль IV. Європейські інститути та європейська інтеграція України.

Тема 18. Створення, еволюція ЄС та інституційні вдосконалення.

Активізація європейського федералізму після Другої світової війни. Передумови й початок європейської інтеграції (1945–1957 рр.). Створення Європейського Об'єднання Вугілля та Сталі, Паризький договір 1951 р.

Створення Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) та Співтовариства з атомної енергії (Євратома), Римські договори 1957 р. Еволюція ЄЕС до ЄС: від Римського Договору до Маастрихтських угод. Перші етапи розширення ЄЕС. Єдиний Європейський Акт. Європейське політичне співробітництво.

Маастрихтський договір (1992 р.) і трансформація європейських спільнот в Європейський Союз. Амстердамський (1997 р.) та Ніщський (2001 р.) договори – подальше реформування ЄС. Прийняття Конституції Європейського Союзу та криза її ратифікації. Лісабонський договір (2007 р.) та його значення для розвитку інституційної системи Європейського Союзу. Європейський Союз на початку ХХІ ст.

Тема 19. Основні європейські інститути.

Інституційна система ЄС: характерні особливості. Європейський парламент. Вибори до Європарламенту. Склад та структура. Функції, процедура роботи, місце в системі наднаціональних органів ЄС, сфера компетенції. Система представництва держав-членів ЄС в Європарламенті. Політичні групи та їх відповідальність. Розробка та ухвалення законодавчих актів. Обрання Президента та затвердження складу Європейської Комісії.

Рада Європейського Союзу. Рада ЄС як інститут представництва країн-членів, порядок її формування та компетенція. Організація діяльності та прийняття рішень Ради Європейського Союзу.

Європейська Рада – статус і повноваження. Статус держави-члена, що є головою ЄС. Президент Європейської Ради: порядок обрання, повноваження.

Європейська комісія – виконавчий орган ЄС. Її склад, функції, обов'язки, повноваження.

Суд ЄС – склад, функції.

Рахункова Палата (Палата Аудиторів) – спеціалізований інститут ЄС. Роль Рахункової Палати у функціонуванні ЄС.

Європейська Система Центральних банків.

Комітет з економічних і соціальних питань. Комітет регіонів. Європейський Омбудсман.

Європейські агентства, їх функції в управлінні ЄС. Структурні фонди ЄС.

Тема 20. Україна та процеси Європейської інтеграції.

Україна – суб'єкт міжнародної політики. Важливі напрями у зовнішньополітичній діяльності української держави. Стратегія вибору пріоритетів та стратегічних партнерів. Україна: від об'єкта до суб'єкта світової політики. Україна в загальноєвропейському політичному процесі.

Євроінтеграційні процеси в Україні. Основні етапи еволюції співробітництва України та ЄС. Європейський вибір України та основні напрями євроінтеграційної політики. Укладення угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (1994 р.), прийняття Євросоюзом «Спільної позиції (щодо України)». Статус «Сусіда ЄС» (2003 р.). Багатовекторність

зовнішньої політики України та інші перешкоди інтеграції України до ЄС.

Інституційна структура співробітництва України та ЄС. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС. Політичний діалог Україна – ЄС. Розвиток економічної інтеграції між Україною та ЄС. Партнерство України та ЄС у соціальній і гуманітарній сферах. Співробітництво Україна-ЄС у сфері безпеки. Основні виміри національної безпеки України. Національні інтереси України. Актуальні проблеми співробітництва між Україною та ЄС у реформуванні державного управління. Реалізація принципів Європейської хартії місцевого самоврядування.

Перспективи розвитку відносин України та Європейського Союзу.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

2.1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни і набувають умінь та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань.

Основне завдання практичних занять – поглибити і закріпити знання, що одержані здобувачами на лекції та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, збірниками правових актів, прищепити їм навички пошуку, узагальнення, критичного аналізу навчального матеріалу, тісніше пов'язувати теорію з практикою, уміння самостійно та творчо формулювати свої думки в усній формі, висувати і захищати свої погляди з питань, що розглядаються.

Перелік тем практичних занять визначається робочою програмою навчальною дисципліни.

Підготовку до практичного заняття рекомендується починати з моменту читання лекції з відповідної теми та здійснювати її в певній послідовності. У процесі самостійної підготовки до практичних занять здобувачу спочатку рекомендується з'ясувати тему і питання практичного заняття. Заздалегідь підібрати, вивчити та законспектувати рекомендовану літературу, вивчити основні поняття проблеми, всебічно розглянути і усвідомити зміст питань, що виносяться на заняття. Корисно до кожного питання практичного заняття складати розгорнуті плани відповіді. Перевірку засвоєння своїх знань здобувачі здійснюють за допомогою питань і завдань для самоконтролю, наведені під кожним планом заняття.

В процесі підготовки до практичного заняття рекомендується систематично накопичувати матеріали засобів масової інформації, дані суміжних дисциплін і використовувати їх у виступі. Для відповідей на практичних заняттях здобувачам рекомендується готувати дидактичні матеріали, використовувати дошку з крейдою, різні технічні засоби та технології (ПК, мультимедіа презентації та відеоматеріали, мережу Internet).

На практичному занятті здобувачі мають можливість виступати з будь-якого питання, при цьому можна зачитувати окремі висловлювання, цитати, цифри з конспектів. При обговоренні того чи іншого питання здобувач повинен чітко формулювати основні теоретичні положення теми, обґрунтовувати і доводити свої міркування і твердження, давати повну і стислу відповідь на поставлене запитання, робити висновки, доповнювати доповідача тощо. Під час відповіді на питання практичного заняття здобувач повинен обов'язково посилалися на статті першоджерела (пам'ятки права, закон та інші нормативно-правові документи).

В ході дискусії на занятті здобувач має можливість не лише розширити свої знання, але й перевірити, уточнити, закріпити те, що він вивчив під час самостійної роботи. Приймаючи участь у практичному занятті, доцільно під час виступів інших здобувачів робити відповідні помітки в конспекті щодо найбільш цікавих питань.

Плідна та активна робота на практичному занятті значно підвищує ефективність опанування матеріалу та в подальшому заощаджує час на його повторення. На практичних заняттях здобувачі вчаться застосовувати теоретичні знання для проведення прикладних досліджень правових і державних явищ.

2.2. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Тема заняття	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	<i>Семінар</i> «Політика як суспільне явище. Політологія як наука».	2	1
2	<i>Дискусія</i> «Історія світової політичної думки».	2	
3	<i>Дискусія</i> «Політична думка України».	2	
4	<i>Семінар</i> «Влада в політичному житті суспільства».	2	1
5	<i>Семінар</i> «Політична система суспільства та політичні режими».	2	
6	<i>Семінар</i> «Держава як інститут політичної системи».	2	
7	<i>Семінар</i> «Політичні партії, громадські об'єднання і рухи».	2	1
8	<i>Семінар</i> «Вибори та виборчі системи».	2	
9	<i>Семінар</i> «Політична свідомість, культура та соціалізація».	2	
10	<i>Семінар</i> «Політичні еліти та політичне лідерство».	2	
11	<i>Семінар</i> «Поняття і сутність парламентаризму. Парламент як орган державної влади».	2	1
12	<i>Семінар</i> «Формування класичних теорій парламентаризму».	2	
13	<i>Семінар</i> «Структура сучасних парламентів».	2	
14	<i>Дискусія</i> «Сучасні моделі парламентаризму: світовий досвід».	2	
15	<i>Семінар</i> «Склад, структура, функціональна характеристика Верховної Ради України».	2	1
16	<i>Семінар</i> «Коаліція депутатських фракцій. Правовий статус парламентської опозиції та його вдосконалення».	2	
17	<i>Дискусія</i> «Парламентський лобізм: особливості політичного лобіювання в Україні».	2	
18	<i>Семінар</i> «Створення, еволюція ЄС та інституційні вдосконалення».	2	1
19	<i>Семінар</i> «Основні європейські інститути».	2	
20	<i>Круглий стіл</i> «Україна та процеси Європейської інтеграції».	2	
	Усього:	40	6

2.3. ПЛАНИ ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні та історичні основи політичної науки.

Практичне заняття 1. Семінар «Політика як суспільне явище. Політологія як наука». (2 години)

План:

1. Політика як суспільне явище і її взаємодія з іншими сферами.
2. Предмет політології, її функції, завдання, методи дослідження.
3. Місце політології в системі суспільних наук.
4. Роль і значення політології як науки в Україні на нинішньому етапі її суспільного розвитку і державотворення.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. Чому політику розглядають як суспільне явище?
2. Визначте місце і роль політики в суспільному житті.
3. Які причини виникнення політичної науки?
4. З'ясуйте предмет і об'єкт політології.
5. Назвіть і охарактеризуйте функції і завдання політології.
6. Назвіть основні поняття, категорії і методи політології.
7. Яке місце займає політології в системі суспільних наук?
8. З'ясуйте чим обумовлена зростаюча роль політології в Україні на сучасному етапі її розвитку.

Практичні завдання.

1. Проілюструйте прикладами зв'язок політології з суспільно-політичною практикою. Як ви уявляєте застосування політологічних знань у своїй практичній діяльності?

2. Сформулювати власне бачення, які з функцій політології є найбільш важливими для сучасного українського суспільства і чому?

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 2. Дискусія «Історія світової політичної думки». (2 години)

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Політичні ідеї у країнах Стародавнього світу: Китай, Стародавня Греція, Стародавній Рим.
2. Релігійно-політичні концепції Середньовіччя.
3. Політичні концепції епохи Відродження.

4. Політичні концепції Нового часу і Просвітництва.
5. Політичні вчення XIX ст. – початку XX ст.
6. Основні школи та течії сучасної зарубіжної політології.

Завдання

1. Робота в малих групах.

- Кожна група – прихильник однієї з теорій. Потрібно привести якомога більше аргументів на користь «своєї» теорії.
- Групи готують презентації власних проєктів, кожен проєкт обговорюється, робиться висновок, проводиться підбиття підсумків роботи в групах.

2. Робота в групі. Обмін ідеями.

- Кожен вибирає теорію, яка йому найбільш близька. Пояснює чому.
- Обговорюються результати в групі, підводяться підсумки.

Методика проведення заняття: пленарна дискусія є аналогом мозкового штурму, але проблема не конкретизується, здобувачі висловлюються широко і вільно, фіксує чих записів на дошці не ведеться, допускаються відхилення від теми. Викладач не домінує. У другій частині дискусії підводяться підсумки. Викладач бере на себе провідну роль.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 1–3, 5, 7, 21, 25, 29;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 3. Дискусія «Політична думка України».

(2 години)

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Політична думка княжої доби (IX – XIV ст.).
2. Українська політична думка в польсько-литовський період (XIV – перша половина XVII ст.).
3. Політичні вчення доби відновлення та ліквідації української державності (друга половина XVII – XVIII ст.).
4. Українська політична думка XIX ст. – початку XX ст.
5. Українська політична думка радянської доби.
6. Сучасна українська політична думка.

Завдання

1. Робота в малих групах.

- Кожна група – прихильник однієї з теорій. Потрібно привести якомога більше аргументів на користь «своєї» теорії.
- Групи готують презентації власних проєктів, кожен проєкт обговорюється, робиться висновок, проводиться підбиття підсумків роботи в групах.

2. Робота в групі. Обмін ідеями.

- Кожен вибирає теорію, яка йому найбільш близька. Пояснює чому.
- Обговорюються результати в групі, підводяться підсумки.

Методика проведення заняття: пленарна дискусія є аналогом мозкового штурму, але проблема не конкретизується, здобувачі висловлюються широко і вільно, фіксуючих записів на дошці не ведеться, допускаються відхилення від теми. Викладач не домінує. У другій частині дискусії підводяться підсумки. Викладач бере на себе провідну роль.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 5, 8;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Змістовий модуль II. Інституціональні та неінституціональні засади політики.

Практичне заняття 4. Семінар «Влада в політичному житті суспільства». (2 години)

План:

1. Сутність та структура політичної влади.
2. Ознаки, ресурси політичної влади та її функції.
3. Способи здійснення та форми політичної влади.
4. Легітимність влади та особливості функціонування політичної влади в Україні.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. У рекомендованій літературі простежте виклад змісту категорій: влада, владні відносини, поділ влади, легітимність влади.
2. Зробіть порівняльний аналіз існуючих визначень «влада».
3. Що є спільним і відмінним між політичною і державною владою.
4. Яким чином співвідносяться принципи влади панування та підкорення?
5. Що Ви відносите до ресурсів влади? Наддайте їх типологізацію.
6. Які функції виконує політична влада?
7. Надайте характеристику структури влади.
8. Визначте фактори легітимізації влади.
9. Визначте основні умови реалізації політичної влади.
10. Дайте характеристику реалізації влади у сучасному українському суспільстві.

Практичні завдання.

1. Визначити та охарактеризувати форми (типи) політичної влади за критерієм головного суб'єкта правління.

2. Проаналізувати умови реалізації політичної влади та її ефективності у регулюванні суспільних відносин в провідних країнах світу.

3. Надати власне розуміння співвідношення влади і авторитету на прикладі однієї держави.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 23, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 1–3, 5–7, 11.

Практичне заняття 5. Семінар «Політична система суспільства та політичні режими». (2 години)

План:

1. Поняття і теоретичні моделі політичної системи.
2. Типологія політичних систем, їх характеристика.
3. Політична система України: особливості, структура і тенденції розвитку.
4. Поняття та основні типи політичних режимів, їх характеристика.
5. Трансформація політичних режимів.
6. Політичний режим сучасної України.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. З'ясуйте, в чому суть політичної системи суспільства, причини її виникнення.
2. Порівняйте підходи до визначення сутності політичної системи суспільства за Д. Істоном і Г. Алмондом.
3. Розкрийте структуру політичної системи, одночасно аналізуючи кожний елемент цієї структури окремо.
4. В залежності від застосування критеріїв класифікації політичних систем надайте їм відповідну типологію.
5. Розгляньте основні положення Конституції України, що закріплюють процес формування політичної системи, перспективи втілення цих положень у життя.
6. Охарактеризуйте типи політичних режимів.
7. Назвіть принципи тоталітаризму, причини його утвердження у ХХ столітті.
8. Проаналізуйте різновиди авторитарних режимів.
9. Чим обумовлена трансформація політичних режимів?
10. Охарактеризуйте політичний режим сучасної України.

Практичні завдання.

1. Проаналізувати основні напрямки і перспективи формування сучасної політичної системи України, виходячи з глибокого і всебічного аналізу всіх структурних її елементів.

2. Визначити ознаки транзиту політичного режиму від демократії до авторитаризму.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 13, 25, 28;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 6. Семінар «Держава як інститут політичної системи». (2 години)

План:

1. Поняття держави, теорії походження держави.
2. Природа, ознаки і функції держави.
3. Форми державного правління.
4. Форми державно-територіального устрою.
5. Формування правової і соціальної держави, громадянського суспільства в Україні.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. Визначте зміст таких основних категорій та понять: держава, суверенітет, конституція, державна влада, державне управління, місцеве самоврядування.
2. Чому держава є основним елементом політичної системи?
3. Визначте та з'ясуйте суть ознак держави.
4. Зробіть аналіз теорій походження держави в історії розвитку зарубіжної політичної думки.
5. Проаналізуйте зовнішні та внутрішні функції держави.
6. Визначте форми державного правління та їх види. З'ясуйте в чому виявляється їх специфіка?
7. Визначте форми державно-територіального устрою. З'ясуйте особливості унітарного устрою та його типів (залежно від ступеня централізації влади), проведіть чітке розмежування ознак федерації та конфедерації.
8. В чому полягає суть традиційного та конституційного етапу розвитку держави? З'ясуйте відмінність між ними.
9. Назвіть основні риси правової держави.
10. Назвіть основні риси соціальної держави.
11. Назвіть основні риси громадянського суспільства.
12. З'ясуйте основні засади сучасної української державності на підставі вивчення Конституції України 1996 р. (у чинній редакції).

Практичні завдання.

1. Прослідкувати на прикладі політичних концепцій держави Платона, Аристотеля, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш. Монтеск'є питання типології форм державного правління. Яка з них, на Ваш погляд, є найбільш вдалою. Аргументуйте свою відповідь.

2. Розглянути, як у творчості українських політичних мислителів була представлена проблема запровадження того чи іншого державного устрою на Україні. Проаналізуйте їх аргументи, зважаючи на існуючі реалії українського політичного життя.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 6, 7, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 7. Семінар «Політичні партії, громадські об'єднання і рухи». (2 години)

План:

1. Роль і функції політичних партій у суспільно-політичному житті.
2. Поняття і типологія політичних партій та партійних систем.
3. Політичні партії і партійна система сучасної України.
4. Суспільно-політичні організації і рухи в політичному житті суспільства.
5. Політичні об'єднання і групи тиску.
6. Види суспільно-політичних рухів: соціально-політичні, конфесійні, екологічні, наукові, ліві, центристські, праві, масові та елітарні; професійні, жіночі, молодіжні, революційні, консервативні, загальнодемократичні та інші.
7. Характеристика основних політичних об'єднань в Україні: загальні і відмінні риси.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. З'ясуйте причини виникнення політичних партій.
2. Яку роль і функції виконують політичні партії у суспільно-політичному житті?
3. Охарактеризуйте основні ознаки партійної системи.
4. Розгляньте типологію політичних партій та партійних систем за різними критеріями.
5. Визначте характер партійної системи сучасної України.
6. Надайте класифікацію сучасних політичних партій в Україні.
7. Яке основне завдання громадських організацій і рухів?
8. Проведіть аналіз діяльності найбільш впливових масових громадських організацій і рухів у сучасному світі.
9. З'ясуйте причини виникнення груп тиску.
10. На основі аналізу ознак, притаманних політичним партіям і суспільно-політичним організаціям та рухам, визначте, чим останні відрізняються від політичних партій.
11. з'ясуйте внутрішню будову політичної партії і громадсько-політичного об'єднання, форми і методи їх діяльності на політичній арені держави.

Практичні завдання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету надати ідеологічну ідентифікацію політичних партій України.
2. Визначити партійну структурованість українського парламенту останнього скликання.
3. Пояснити причини загострення політичних конфліктів партіями в Україні.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 10, 23, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 8. Семінар «Вибори та виборчі системи». (2 години)

План:

1. Вибори як засіб делегування влади. Функції та типи виборів.
2. Поведінка виборців: моделі виборця, моделі голосування.
3. Виборчі системи: сутність, переваги та недоліки.
4. Виборча інженерія як засіб політичної боротьби.
5. Виборча система України.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. З'ясуйте сутність таких категорій: виборчі системи, політичні режими, демократія, поведінка виборців, політичний процес, політична діяльність.
2. Визначте та охарактеризуйте функції та типи виборів.
3. Надайте характеристику моделям виборця.
4. Розгляньте моделі голосування.
5. Якими мотивами керуються учасники виборчого процесу?
6. Надайте загальну типологію виборчим системам. Охарактеризуйте кожен з них.
7. У чому полягають переваги і недоліки виборчих систем, згідно з їх типологією.
8. Розкрийте сутність, переваги і недоліки виборчої інженерії як засобу політичної боротьби.
9. За якою виборчою системою здійснюються вибори Президента України та вибори до Верховної Ради України?

Практичні завдання.

1. Пояснити, який має вплив виборча система на політичний процес та партійну систему суспільства.
2. Проаналізувати різницю організації виборчих кампаній під час президентських і парламентських виборів.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 9. Семінар «Політична свідомість, культура та соціалізація». (2 години)

План:

1. Політична свідомість: зміст, основні характеристики та рівні. Політична ідеологія.
2. Політичні комунікації. Політичне маніпулювання. Особливості політичного впливу ЗМІ на свідомість.
3. Політична культура: структура, типологія.
4. Політична соціалізація: типи, механізми, етапи.
5. Особливості політичної культури і процесу політичної соціалізації в сучасній Україні.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. Розкрийте зміст, основні характеристики та рівні політичної свідомості.
2. Яким чином політична ідеологія впливає на політичну свідомість?
3. Назвіть та охарактеризуйте типи політичних ідеологій.
4. У чому полягають особливості політичного впливу ЗМІ на свідомість?
5. Дайте визначення політичної культури і проаналізуйте сутність та взаємозв'язок таких понять: культура політичної свідомості, культура політичної діяльності.
6. Розкрийте структуру політичної культури. Надайте характеристику її структурним компонентам.
7. Які ідеальні типи політичної культури виокремлюють дослідники?
8. Який тип політичної культури панував за радянських часів і чому?
9. Згідно з типологізацією політичної культури надайте їй характеристику в сучасній Україні.
10. Назвіть та охарактеризуйте типи, механізми і етапи політичної соціалізації.
11. Що означає первинна і вторинна соціалізація особистості.

Практичні завдання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету охарактеризувати стан політичної культури в українському суспільстві. З'ясувати і вказати основні суперечності та перешкоди на шляху формування сучасної політичної культури українського суспільства.

2. Охарактеризувати політичну свідомість студентської молоді в сучасній Україні.

3. Охарактеризувати стан системи політичної соціалізації особистості в сучасному українському суспільстві.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 4, 7, 11, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 10. Семінар «Політичні еліти та політичне лідерство». (2 години)

План:

1. Поняття еліти. Сучасні теорії еліт: концепції макіавеллістської школи, ціннісні теорії, концепції демократичного елітизму, «ліволіберальний елітизм» і «праволіберальний елітизм», концепції плюралізму еліт.
2. Політична еліта: сутність, типологія.
3. Система відбору в еліту.
4. Становлення політичної еліти в сучасній Україні.
5. Суть, роль та функції політичного лідерства в суспільстві.
6. Концепції лідерства.
7. Типи лідерства.
8. Критерії оцінки популярності та ефективності діяльності політичного лідера в сучасній Україні.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. З'ясуйте такі категорії і поняття: політична еліта, політична елітарність, «відкриті політичні еліти», «закриті політичні еліти».
2. Дайте визначення типів політичних еліт.
3. Розкрийте суть класичних теорій еліт (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс, В. Липинський).
4. В чому полягає суть і значення «ліволіберального елітизму» і «праволіберального елітизму»?
5. Надайте типологію еліт.
6. З'ясуйте яким чином відбувається процес становлення політичної еліти в сучасній Україні (від 1991 р. і до сьогодні).
7. З'ясуйте категорії і поняття: політичний лідер, формальний лідер, неформальний лідер, авторитарне лідерство, демократичне лідерство, авторитет політичного лідера.
8. Проаналізуйте якості, характерні риси та функції політичного лідера.
9. Дайте визначення типів політичних еліт та політичного лідерства.
10. З'ясуйте механізм відродження демократичних інститутів лідерства. Проаналізуйте діяльність сучасних політичних лідерів України.

Практичні завдання.

1. Охарактеризувати політичні еліти України та визначити рівень довіри до них населення.
2. Якими якостями, на Ваш погляд, повинен володіти сучасний лідер? Аргументуйте своє судження.

3. Порівняти політичних лідерів сучасної України з точки зору типології, запропонованої М. Вебером.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 22, 23, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Змістовий модуль III. Основи парламентаризму.

Практичне заняття 11. Семінар «Поняття і сутність парламентаризму. Парламент як орган державної влади». (2 години)

План:

1. Поняття «парламентаризм». Парламентаризм як форма організації політичного управління.
2. Типи парламентаризму.
3. Історія становлення і розвитку парламентаризму і парламентів в світі.
4. Історія виникнення і розвитку парламентаризму і парламенту в Україні.
5. Парламент як представницький і законодавчий орган влади, його значення, функції і компетенції.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. Проаналізуйте основні підходи до визначення поняття парламентаризму.
2. Назвіть ознаки та принципи сучасного парламентаризму.
3. Від чого найбільшим чином залежить міра парламентаризму?
4. Охарактеризуйте основні типи парламентаризму.
5. Який тип парламентаризму властивий сучасній Україні?
6. Проаналізуйте історико-правові аспекти виникнення і розвитку парламентаризму і парламентів в провідних країнах світу.
7. Назвіть та охарактеризуйте основні функції парламентів.
8. Які компетенції має парламент в країнах з демократичними і недемократичними політичними режимами?

Практичні завдання.

1. Висловити своє ставлення до тези проф. М. А. Могунової: «режим, при якому парламенту не належить верховенство і при якому на перше місце в системі державних органів поставлений уряд (або президент) не може визнаватися парламентаризмом. Для нього може використовуватись таке поняття як «кабінетне правління», «міністеріалізм» (або «президенціалізм»)».

2. Пояснити, чим обумовлена криза парламентаризму та її прояви.

3. Проаналізувати положення Конституції України і визначити юридичні ознаки парламентаризму, які отримали закріплення в Основному Законі України.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4, 7, 10;

- допоміжна література: 14–17, 31;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 12. Семінар «Формування класичних теорій парламентаризму». (2 години)

План:

1. Британські концепції парламентаризму (Дж. Локк, Е. Берк, І. Бентам, Дж. Мілль).
2. Американські концепції парламентаризму (Дж. Медісон, Т. Джефферсон, Л. Гамільтон).
3. Ідеї парламентаризму в німецькій філософії (І. Кант, В. Гегель).
4. Основні ідеї парламентаризму в українській політичній думці (козацька доба, ХІХ ст. – поч. ХХ ст.).

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. Назвіть ідеї, висловлені Дж. Локком в «Двох трактатах про державне правління» стосовно парламентаризму. Які з них є актуальні сьогодні?
2. Проаналізуйте концепцію парламентського представництва Е. Берка.
3. Охарактеризуйте концепцію утилітаризму І. Бентама.
4. Назвіть ідеї, висловлені Дж. Міллем в есе «Представницьке правління».
5. Порівняйте ідеї «федералістів» Дж. Медісона, Т. Джефферсона та А. Гамільтона.
6. Назвіть та проаналізуйте принцип народного суверенітету, висловлені І. Кантом.
7. Назвіть ідеї парламентаризму, висловлені В. Гегелем в «Філософії права».
8. Сформулюйте основні ідеї політичної думки козацько-гетьманської доби.
9. Які ідеї української політичної думки ХІХ – поч. ХХ ст. є актуальними в становленні парламентаризму в Україні?

Практичні завдання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету визначити, які положення з відомих вам політико-філософських концепцій ХVІІ – поч. ХХ ст. складають принципи та ознаки сучасного парламентаризму?

2. Визначити основні принципи парламентаризму за Конституцією П. Орлика. Які з них закладені у чинній Конституції України 1996 р.?

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4, 7, 10;
- допоміжна література: 14, 31;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 13. Семінар «Структура сучасних парламентів».
(2 години)

План:

1. Однопалатні парламенти.
2. Двопалатна структура парламенту, її особливості.
3. Особливості формування сучасних європейських парламентів.
4. Кількісний склад парламентів: специфіка унітарних і федеративних держав.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. У чому полягають переваги і недоліки однопалатної організації парламенту?
2. Як розрізняються верхні палати сучасного парламенту залежно від обсягу повноважень?
3. У якому порядку відбувається формування верхніх палат сучасного парламенту?
4. У чому полягають переваги і недоліки двопалатної організації парламенту?
5. Розкрийте сутність проблеми рівності палат у законодавчій сфері в двопалатних парламентах. Аргументуйте свою відповідь.
6. Розкрийте порядок формування сучасних європейських парламентів.
7. У чому полягають особливості норми представництва в парламенті.
8. У чому полягає специфіка кількісного складу парламентів і унітарних і федеративних державах?

Практичні завдання.

1. Виокремити особливості народного представництва в сучасних європейських країнах. Які з них, на Вашу думку, є властивими для України?
2. Визначити та проаналізувати сучасні тенденції, які характеризують зміни в структурі парламентів зарубіжних країн.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4, 7, 10;
- допоміжна література: 18;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 14. Дискусія «Сучасні моделі парламентаризму: світовий досвід». (2 години)

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Вестмінстерська парламентська система: адміністративний апарат та служби парламенту, процедурні правила та обмеження у роботі парламенту, комісії (комітети), засідання парламенту.
2. Американська (конгресійна) модель: адміністративний апарат та служби парламенту, процедурні правила та обмеження у роботі парламенту, комісії (комітети), засідання парламенту.

3. Змішана модель (Німеччина, Франція та ін.): адміністративний апарат та служби парламенту, процедурні правила та обмеження у роботі парламенту, комісії (комітети), засідання парламенту.
4. Законодавчі функції парламенту.
5. Внесення законопроектів: право законодавчої ініціативи.
6. Способи внесення законопроектів.
7. Обговорення законопроекту. Прийняття закону.
8. Санкціонування, промульгація та опублікування закону.

Практичні завдання.

1. Робота в групі. Обмін ідеями.
2. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету:
 - здійснити порівняльний аналіз процесу законотворення в американській та вестмінстерській моделях;
 - визначити та висвітлити призначення та форми проведення дебатів, як однієї з процедур парламентської діяльності, в різних системах.

Методика проведення заняття: дискусія є аналогом мозкового штурму, але проблема не конкретизується, здобувачі висловлюються широко і вільно, фіксуючих записів на дошці не ведеться, допускаються відхилення від теми. Викладач не домінує. У другій частині дискусії підводяться підсумки. Викладач бере на себе провідну роль.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4, 7, 10;
- допоміжна література: 18;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Практичне заняття 15. Семінар «Склад, структура, функціональна характеристика Верховної Ради України». (2 години)

План:

1. Місце Верховної Ради України в системі органів державної влади. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
2. Конституційно-правовий статус та повноваження народного депутата України.
3. Внутрішня структура Верховної Ради України.
4. Конституційна компетенція та повноваження Верховної Ради України.
5. Функції Верховної Ради України: законодавча; установча; парламентського контролю; представницька; міжнародна; політична; економічна; соціальна; культурна; екологічна та інші.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. У чому проявляються особливості процесу обрання депутатів до Верховної Ради України?
2. 5. Визначте правовий статус народного депутата України.
3. Охарактеризуйте повноваження народного депутата України.
4. Охарактеризуйте структуру Верховної Ради України.
5. Проаналізуйте систему органів Верховної Ради України.
6. У чому полягає значення Верховної Ради України як єдиного законодавчого органу.
7. Проаналізуйте кількісні та якісні характеристики депутатського корпусу. Які Ви можете запропонувати шляхи його суттєвого удосконалення.
8. Охарактеризуйте основні повноваження Верховної Ради згідно діючого законодавства.
9. Розгляньте основні функції Верховної Ради України.
10. Обґрунтуйте Вашу думку щодо перспективи посилення ролі українського парламенту.

Практичні завдання.

1. Поміркувати, які, на Вашу думку, напрями удосконалення процесу обрання депутатів до Верховної Ради ви могли б запропонувати? Доповніть свою відповідь конкретними прикладами.

2. Розкрити відмінності між депутатською фракцією і депутатською групою.

3. Використовуючи Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» 2010 р. у чинній редакції дослідити порядок розгляду законопроекту у першому, другому і третьому читанні. Які Ви можете запропонувати процедури його удосконалення?

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4–7, 11;
- допоміжна література: 16, 19, 30;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 2, 4–7, 11.

Практичне заняття 16. Семінар «Коаліція депутатських фракцій. Правовий статус парламентської опозиції та його вдосконалення». (2 години)

План:

1. Зміст понять «парламентська більшість» і «парламентська опозиція».
2. Моделі парламентської опозиції: вестмінстерська, французька напівпрезидентська, німецька, скандинавська, американська.
3. Конституційно-правовий статус коаліції депутатських фракцій та парламентської опозиції у Верховній Раді України.
4. Інституалізація коаліції та опозиції у Верховній Раді України.

5. Конституційно-правовий статус коаліції депутатських фракцій парламенту України. Коаліційна угода.
6. Становлення, законодавче закріплення та перспективи правового регулювання статусу парламентської опозиції в Україні.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. Визначить та проаналізуйте сутність понять «парламентська більшість» і «парламентська опозиція».
2. Охарактеризуйте моделі парламентської опозиції.
3. Які спільні риси характеризують правовий статус парламентської опозиції у зарубіжних країнах?
4. Що таке коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України?
5. Надайте законодавче визначення коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.
6. Якими конституційними повноваженнями наділяється коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України?
7. У чому полягає специфіка правового статусу коаліції та опозиції в парламенті України?
8. Проаналізуйте Коаліційну угоду депутатських фракцій парламенту України останнього скликання.
9. Які нормативно-правові акти слугують джерелами конституційно-правового регулювання статусу парламентської опозиції в Україні?

Практичні завдання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету визначити та охарактеризувати механізми забезпечення прав парламентської опозиції у зарубіжних країнах.

2. Визначити сучасний стан взаємовідносин і взаємодії коаліції депутатських фракцій та опозиції парламенту України.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4–7, 11;
- допоміжна література: 19, 23, 30;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 2, 4–7, 11.

Практичне заняття 17. Дискусія «Парламентський лобізм: особливості політичного лобіювання в Україні». (2 години)

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Що таке «лобіювання» та «лобізм»?
2. Визначте та охарактеризуйте структуру лобістської діяльності та функції лобізму.
3. Які є види, форми, методи лобізму, охарактеризуйте їх?
4. Поясніть сутність та особливості парламентського лобізму.

5. Схарактеризуйте конституційно-правове регулювання політичного лобіювання з зарубіжних країн.
6. У чому полягає специфіка лобістської діяльності в Україні? Визначте її форми.
7. Лобістські відносини в органах державної влади України: проблеми і напрямки конституційно-правового регулювання.
8. Визначте лобістські можливості у Верховній Раді України.
9. Поясніть передумови та необхідність законодавчого регулювання лобістської діяльності.

Практичні завдання.

1. Робота в групі. Обмін ідеями.
2. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету:
 - визначити та охарактеризувати Конституційно-правові засади лобіювання у правотворчому процесі Європейського Союзу;
 - окреслити перспективи розвитку лобізму в Україні.

Методика проведення заняття: дискусія є аналогом мозкового штурму, але проблема не конкретизується, здобувачі висловлюються широко і вільно, фіксуючих записів на дошці не ведеться, допускаються відхилення від теми. Викладач не домінує. У другій частині дискусії підводяться підсумки. Викладач бере на себе провідну роль.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4–7, 11;
- допоміжна література: 19;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 2, 4–7, 11.

Змістовий модуль IV. Європейські інститути та європейська інтеграція України.

Практичне заняття 18. Семінар «Створення, еволюція ЄС та інституційні вдосконалення». (2 години)

План:

1. Реалізація ідеї об'єднання Європи (1945–1957 рр.).
2. Еволюція ЄЕС до ЄС: від Римського Договору до Маастрихтських угод.
3. Договірні-правова система Європейського союзу.
4. Створення і еволюція Європейського Союзу.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. Які були ключові передумови інтеграційних процесів в Західній Європі в 50-х рр. ЧЧ століття?
2. У чому полягала суть Плану Р. Шумана?
3. Визначте мету створення Європейського Об'єднання Вугілля та Сталі.

4. Чому європейська інтеграція в 50-х рр. ХХ ст. відбувалася без Великобританії?
5. Охарактеризуйте основні положення Паризького договору 1951 р.
6. Визначте мету та охарактеризуйте процес творення Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) та Співтовариства з атомної енергії (Євратома).
7. Які базові принципи були покладені в основу Римських договорів 1957 р.?
8. Проаналізуйте основні положення Маастріхтського договору (1992 р.) та його значення для трансформації європейських спільнот в Європейський Союз.
9. Амстердамський (1997 р.) та Ніщський (2001 р.) договори – подальше реформування ЄС. Прийняття Конституції Європейського Союзу та криза її ратифікації.
10. Проаналізуйте основні положення Конституції Європейського Союзу.
11. Яке значення для розвитку інституційної системи Європейського Союзу мав Лісабонський договір (2007 р.).

Практичні завдання.

1. Визначити роль Консолідованих договорів про Європейський Союз в європейській інтеграції.
2. Визначити причини та наслідки Маастрихтських угод.
3. Охарактеризувати причини та наслідки міграційної кризи в ЄС.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 2, 3, 7, 8;
- допоміжна література: 9, 10, 12, 15, 24, 26;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–8, 11–14.

Практичне заняття 19. Семінар «Основні європейські інститути» (2 години)

План:

1. Основні інститути ЄС.
2. Консультативні, фінансові та міжінституційні органи ЄС.
3. Агентства ЄС та інші спеціалізовані органи.

Питання для самостійного вивчення і обговорення:

1. Які повноваження має Європейський парламент?
2. Яку роль в інституційній структурі ЄС відіграє Рада Європейського Союзу?
3. Визначте статус і повноваження Європейської Ради.
4. Окресліть повноваження Президента Європейської Ради.
5. Розкрийте склад, функції, обов'язки та повноваження Європейської комісії.
6. Які повноваження покладено на Суд Європейського Союзу?
7. Яку роль в інституційній структурі ЄС відіграє Європейська рахункова палата?

8. Охарактеризуйте Європейську Систему Центральних банків.
9. Яку роль в процесі підготовки висновків Європейського економіко-соціального комітету відіграють його секції?
10. На яких основоположних принципах базується робота Комітету регіонів?
11. Які функції в управлінні ЄС виконують Європейські агентства?

Практичні завдання.

1. Пояснити, яким чином Організація діяльності та прийняття рішень Ради Європейського Союзу.
2. Охарактеризуйте систему представництва держав-членів ЄС в Європарламенті.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 2, 3, 7, 8;
- допоміжна література: 9, 10, 12, 15, 26;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–14.

Практичне заняття 20. *Круглий стіл «Україна та процеси Європейської інтеграції».* (2 години)

Питання до обговорення (теми презентацій-доповідей за вибором):

1. Україна – суб'єкт міжнародної політики.
2. Євроінтеграційні процеси в Україні.
3. Багатовекторність зовнішньої політики України.
4. Інституційна структура співробітництва України та ЄС.
5. Співробітництво Україна-ЄС у сфері безпеки.
6. Реалізація принципів Європейської хартії місцевого самоврядування.
7. Перспективи розвитку відносин України та Європейського Союзу.

Питання до роздумів:

1. Охарактеризуйте стратегію вибору Україною пріоритетів та стратегічних партнерів.
2. Схарактеризуйте основні етапи еволюції співробітництва України та ЄС. Проаналізуйте основні документи про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС.
3. Визначте та проаналізуйте перешкоди інтеграції України до ЄС.
4. Розкрийте зміст та охарактеризуйте Угода про Асоціацію між Україною та ЄС. Розвиток економічної інтеграції між Україною та ЄС.
5. Вкажіть та охарактеризуйте національні інтереси України.
6. Визначте проблеми і перспективи без'ядерного статусу України. Аргументуйте свою відповідь.
7. Визначте та проаналізуйте актуальні проблеми співробітництва між Україною та ЄС у реформуванні державного управління.
8. Вкажіть особливості реалізації принципів Європейської хартії місцевого самоврядування в Україні.

9. Визначте перспективи розвитку відносин України та Європейського Союзу.

Практичні завдання.

Підготувати презентації-доповіді розглянувши євроінтеграційні процеси в Україні.

Методика проведення круглого столу.

- проводяться у формі обговорення визначених проблем;
- учасники виступають з доповідями (доповіді мають бути короткими, не більше 10-12 хвилин), потім проводиться їх обговорення;
- обговорення в рамках Круглого столу повинне носити конструктивний характер, не повинно зводитися, з одного боку, лише до звітів про виконану роботу, а з іншою, - лише до критичних виступів;
- обговорюване питання допускає різні думки і тлумачення, а також взаємні заперечення учасників;
- в результаті обговорення мають бути виявлені точки зору всіх учасників на дане питання;
- учасники мають рівні права і висловлюються в певному порядку;
- підсумковий висновок оголошується в кінці обговорення (дискусії), в нього вносяться доповнення, зміни, поправки.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 2, 3, 7, 8, 26;
- допоміжна література: 9, 12, 15, 20, 23, 27;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 2, 5–7, 11.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Загальні положення

Самостійна робота здобувача вищої освіти – це активні форми індивідуальної і колективної діяльності, спрямовані на закріплення пройденого матеріалу, формування навичок аналітичної роботи та вміння на практиці реалізовувати отримані знання.

Основними завданнями самостійної роботи є:

- вироблення навичок ефективної самостійної пізнавальної діяльності з опрацювання та засвоєння навчального матеріалу з навчальної дисципліни;
- підвищення ефективності навчального процесу за допомогою організації позааудиторного навчання відповідно до особистих здібностей кожного здобувача вищої освіти;
- оволодіння культурою розумової праці, вмінням орієнтуватися у потоці наукової інформації, розвиток незалежності мислення, формування власного погляду на питання, що вивчаються;
- формування потреби до неперервної самоосвіти, самовдосконалення своїх знань, поширення кругообігу.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти починається після вступної лекції, на якій викладач дає основні рекомендації щодо методики самостійного опанування курсом «Політична наука».

Самостійна підготовка здійснюється у таких формах:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу з використанням конспекту лекцій;
- опрацювання підручників та посібників;
- опрацювання наукової літератури та першоджерел;
- самостійне вивчення питань до практичних занять на основі навчальної, монографічної, довідкової літератури, документів, матеріалів, періодичних видань, інформаційних баз даних;
- підготовка письмових завдань з самостійної роботи відповідно до заданого плану до кожної з тем навчальної дисципліни;
- підготовка індивідуальних навчально-дослідних завдань;
- підготовка до аудиторних тестів;
- підготовка до екзамену.
- робота з пошуковими системами Інтернет.

Загальні рекомендації до організації самостійної роботи:

1. Уважно ознайомитись із розгорнутим змістом дисципліни, використовуючи конспект лекцій та відповідну літературу.
2. Знайти та визначити місце зазначених для самостійної роботи тем у загальній структурі курсу.

3. Уважно прочитати питання за кожною темою та знайти відповіді на них у рекомендованій літературі.
4. Законспектувати найважливіші теоретичні положення кожної теми.
5. У ході опрацювання теоретичного матеріалу визначити незрозумілі теоретичні виклади з метою подальшої консультації з викладачем.
6. Найбільш складні теоретичні положення рекомендується зазначити у окремому конспекті з метою їх засвоєння та подальшої рекомендації з викладачем.
7. Вивчаючи матеріал, чітко відокремлювати його теоретичну та практичну частини.
8. За вибором здобувача вищої освіти, окремі теоретичні теми або питання можна оформити у вигляді реферату.
9. Опрацьовуючи практичний матеріал, постійно звертати увагу на його значущість та перспективи подальшого втілення у життя.
10. Самостійну роботу виконувати систематично, за відповідним планом.
11. Завдання з самостійної роботи розглядатимуться під час проведення практичних занять.

Зміст самостійної роботи здобувача вищої освіти з дисципліни визначається робочою навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Самостійна робота здобувача вищої освіти забезпечується навчально-методичними матеріалами, передбаченими робочою навчальною програмою дисципліни: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, методичними рекомендаціями з проведення практичних занять; методичними рекомендаціями з організації самостійної роботи та виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань тощо.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння здобувачем вищої освіти у процесі самостійної роботи й виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, виноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався під час аудиторних навчальних занять.

3.2. Теми, обсяг та завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна	Кількість годин заочна	Форма контролю
1	Політика як суспільне явище. Політологія як наука.	1	4	
2	Історія світової політичної думки.	2	4	
3	Політична думка України.	2	5	
4	Влада в політичному житті суспільства.	1	4	
5	Політична система суспільства та політичні режими.	2	5	

6	Держава як інститут політичної системи.	2	5	Індивідуальна, групова співбесіда, усне опитування, перевірка практичних завдань
7	Політичні партії, громадські об'єднання і рухи.	2,5	4	
8	Вибори та виборчі системи.	2,5	4	
9	Політична свідомість, культура та соціалізація.	2	4	
10	Політичні еліти та політичне лідерство.	2	4	
11	Поняття і сутність парламентаризму. Парламент як орган державної влади.	2	4	
12	Формування класичних теорій парламентаризму.	2	5	
13	Структура сучасних парламентів.	2	5	
14	Сучасні моделі парламентаризму: світовий досвід.	2	4	
15	Склад, структура, функціональна характеристика Верховної Ради України.	2	5	
16	Коаліція депутатських фракцій. Правовий статус парламентської опозиції та його вдосконалення.	2,5	4	
17	Парламентський лобізм: особливості політичного лобіювання в Україні.	2,5	4	
18	Створення, еволюція ЄС та інституційні вдосконалення.	2	4	
19	Основні європейські інститути.	2	5	
20	Україна та процеси Європейської інтеграції.	2	5	
	Разом	40	88	

Здобувач вищої освіти має письмово виконати запропоновані завдання до кожної теми, які оцінюються відповідно до зазначених у цих методичних рекомендаціях критеріїв оцінювання.

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні та історичні основи політичної науки.

Тема 1. Політика як суспільне явище. Політологія як наука.

Завдання для самостійної роботи:

1. Виберіть та проаналізуйте різноманітні визначення політики та політології. Яке з них, на ваш погляд, найбільш вдале. Аргументуйте своє твердження.

2. Назвіть та охарактеризуйте типи і види політики.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 2. Історія світової політичної думки.

Завдання для самостійної роботи:

1. Здійсніть аналіз політичних ідей раннього утопічного соціалізму (Т. Мор, Т. Кампанелла).

2. У формі таблиці визначте і порівняйте характерні риси консервативної, ліберальної і марксистської політичної думки ХІХ – початку ХХ ст.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 1–3, 5, 7, 21, 25, 29;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 3. Політична думка України.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте політичні аспекти етико-гуманістичних поглядів Г. Сковороди.

2. З'ясуйте значення Універсалів 1917 – 1918 рр. для політичного життя та відродження української державності.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 5, 8;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Змістовий модуль ІІ. Інституціональні та неінституціональні засади політики.

Тема 4. Влада в політичному житті суспільства.

Завдання для самостійної роботи:

1. Назвіть та стисло охарактеризуйте механізми функціонування політичної влади у суспільстві.

2. Визначте джерела формування політичної влади в сучасній Україні.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 23, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 1–3, 5–7, 11.

Тема 5. Політична система суспільства та політичні режими.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте та охарактеризуйте історичні форми диктатури.
2. Визначте та проаналізуйте основні тенденції розвитку політичних систем.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 13, 25, 28;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 6. Держава як інститут політичної системи.

Завдання для самостійної роботи:

1. З'ясуйте соціальне призначення правової держави.
2. Використавши статті Конституції України 1996 р. (зі змінами) та Закону України «Про громадянство» вкажіть основні характеристики громадянства та шляхи його набуття і позбавлення.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 6, 7, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 7. Політичні партії, громадські об'єднання і рухи.

Завдання для самостійної роботи:

1. Назвіть і коротко охарактеризуйте етапи в історії виникнення політичної партії визначені Максом Вебером.
2. Здійсніть порівняльний аналіз політичних партій в Україні по політичному спектру: праві, ліві, центристські.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 10, 23, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 8. Вибори та виборчі системи.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розкрийте сутність та визначте причини і наслідки абсентеїзму.
2. У формі таблиці дайте порівняльну характеристику мажоритарної та партійно-пропорційної виборчих систем за наступними критеріями: кількість округів, розподіл мандатів, представництво, підрахунок голосів.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;

- допоміжна література: 7, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 9. Політична свідомість, культура та соціалізація.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте та охарактеризуйте типи політичної поведінки.
2. З'ясуйте регіональні розбіжності політичної культури в Україні.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 4, 7, 11, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 10. Політичні еліти та політичне лідерство.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розгляньте функції політичних еліт та визначте які сприяють консолідації сучасного українського суспільства.
2. Визначте фактори, що впливають на феномен політичного лідерства.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 1, 5–7, 9, 11;
- допоміжна література: 7, 22, 23, 25;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Змістовий модуль III. Основи парламентаризму.

Тема 11. Поняття і сутність парламентаризму. Парламент як орган державної влади.

Завдання для самостійної роботи:

1. З'ясуйте конституційні основи парламентаризму.
2. Визначте та стисло охарактеризуйте основні етапи історичного розвитку парламентаризму в Україні.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4, 7, 10;
- допоміжна література: 14–17, 31;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 12. Формування класичних теорій парламентаризму.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте ідеї бікамералізму в класичній політичній теорії.
2. Розгляньте в роботах класиків політичної думки країн Західної Європи і США піддану критиці ідею народного суверенітету і похідної від неї ідею народного представництва.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4, 7, 10;
- допоміжна література: 14, 31;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 13. Формування класичних теорій парламентаризму.

Завдання для самостійної роботи:

1. З'ясуйте, чи можуть в умовах двопалатного парламенту збиратися разом обидві палати? У якій формі переважно здійснюється спільна робота обох палат?

2. Визначте, які країни відносяться до двопалатних парламентів з рівноправними палатами і до двопалатних парламентів з нерівноправними палатами.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4, 7, 10;
- допоміжна література: 18;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 14. Сучасні моделі парламентаризму: світовий досвід.

Завдання для самостійної роботи:

1. Дослідить порядок розгляду законопроектів у палатах Парламенту Великобританії.

2. Розкрийте суть системи стримувань та противаг на прикладі американського та європейського досвіду.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4, 7, 10;
- допоміжна література: 18;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–7, 11.

Тема 15. Склад, структура, функціональна характеристика Верховної Ради України.

Завдання для самостійної роботи:

1. Використовуючи Конституцію України і Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» (2010 р.) розкрийте сутність депутатського імунітету та індемнітету.

2. З'ясуйте, яку відповідальність несуть українські парламентарії перед суспільством за результати діяльності.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4–7, 11;
- допоміжна література: 16, 19, 30;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 2, 4–7, 11.

Тема 16. Коаліція депутатських фракцій. Правовий статус парламентської опозиції та його вдосконалення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте різновиди парламентської опозиції: «класична» (або «британська»), «континентальна» багатопартійна, «скандинавська», «швейцарська».
2. Використовуючи Угоду про Коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України останнього скликання розкрийте характер взаємодії між коаліцією і парламентською опозицією.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4–7, 11;
- допоміжна література: 19, 23, 30;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 2, 4–7, 11.

Тема 17. Парламентський лобізм: особливості політичного лобіювання в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

1. З'ясуйте позитивні і негативні риси лобіювання як невід'ємної частини політичного життя суспільства.
2. Визначте конституційно-правові засади лобіювання у Європейському Союзі.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 4–7, 11;
- допоміжна література: 19;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 2, 4–7, 11.

Змістовий модуль IV. Європейські інститути та європейська інтеграція України.

Тема 18. Створення, еволюція ЄС та інституційні вдосконалення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте та охарактеризуйте особливості конституційної кризи в ЄС 2003 – 2007 років.
2. Визначте відмінність Лісабонського договору від Конституційного договору ЄС.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 2, 3, 7, 8;
- допоміжна література: 9, 10, 12, 15, 24, 26;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–8, 11–14.

Тема 19. Основні європейські інститути.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте та стисло охарактеризуйте політичні групи в Європарламенті та їх відповідальність.
2. Визначте та охарактеризуйте структурні фонди ЄС.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 2, 3, 7, 8;
- допоміжна література: 9, 10, 12, 15, 26;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 5–14.

Тема 20. Україна та процеси Європейської інтеграції.

Завдання для самостійної роботи:

1. Дайте оцінку заходам, які здійснюються в рамках партнерських відносин України та ЄС у соціальній і гуманітарній сферах.
2. Визначте основні виміри національної безпеки України.

Рекомендовані джерела інформації:

- основна література: 2, 3, 7, 8, 26;
- допоміжна література: 9, 12, 15, 20, 23, 27;
- інформаційні ресурси в інтернеті: 2, 5–7, 11.

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

4.1. Загальні положення

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (далі ІНДЗ) є однією з форм освітнього процесу, що виконуються під час позааудиторної самостійної роботи. ІНДЗ виконуються здобувачами вищої освіти самостійно з одержанням необхідних консультацій з боку викладача.

Видами ІНДЗ з навчальної дисципліни «Політична наука» є доповідь з презентацією / реферат.

Вид ІНДЗ та його тематика обираються здобувачами вищої освіти самостійно із запропонованого нижче переліку тем, або виконуються на іншу, узгоджену із викладачем тему в межах дисципліни, що вивчається. ІНДЗ оцінюється відповідно до зазначених у цих методичних рекомендаціях критеріїв оцінювання.

Доповідь – це документ, у якому викладається самостійно опрацьована певна проблема (тема, питання) за навчальними посібниками, спеціальною літературою та іншими джерелами, подаються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) читання та обговорення. Метою доповіді є формування у студентів вміння пов'язувати теорію з практикою, користуватися літературою, популярно викладати складні питання, триматися перед аудиторією. Робота над доповіддю спрямована на формування у студентів уміння викладати сутність певного питання, коментувати конкретну думку, подію, факт, дати їм авторську аналітичну оцінку.

Для наочної підтримки захисту доповіді створюється презентація.

Презентація – це представлення результатів самостійної роботи студента з опрацювання обраної теми. Мета презентації – набуття студентами навичок з аналізу власної роботи і публічного представлення результатів дослідження. Презентація дозволяє подати матеріал більш наглядно, індивідуально, з використанням елементів якісної графіки, відеоматеріалів, звуковим супроводом. Використання комп'ютерних презентацій сприяє розвитку наочнообразного мислення, стійкості уваги, образної пам'яті, уважності, спостережливості, стимулює продуктивні творчі функції мислення.

Реферати – це індивідуальні завдання, які сприяють поглибленню і розширенню теоретичних знань здобувачів вищої освіти з окремих тем дисципліни, розвивають навички самостійної творчої роботи з навчальною та науковою літературою, розвивають та закріплюють первинні навички дослідницької діяльності, а також застосуванні отриманих знань у здійсненні професійній діяльності. Ця навчальна робота прищеплює навички узагальнення програмного матеріалу, використання різноманітних джерел, складання бібліографії з теми дослідження, уміння робити порівняльний аналіз, контент-аналіз, зіставляти та узагальнювати різні підходи, погляди, конкретний матеріал,

розкривати своє ставлення до досліджуваних проблем, робити правильні обґрунтовані висновки.

4.2. Тематика та вимоги до виконання індивідуального навчально-дослідного завдання

Рекомендовані теми індивідуального навчально-дослідного завдання

№ з/п	Завдання	Кількість годин	
		Денна	Заочна
	<i>Доповідь з комп'ютерною презентацією / реферат</i>		
1	Загальне та особливе у поглядах Платона та Аристотеля на державу, владу, власність.		
2	Особливості політико-релігійних доктрин Середньовіччя.		
3	Вчення Н. Макіавеллі та Ш. Монтеск'є про політику і державу: порівняльний аналіз.		
4	Раціоналізм як основа політичного мислення політологів Нової доби.		
5	Періодизація політичної історії та політичної думки в Україні.		
6	Роль «Конституції та Виводу прав України» П. Орлика у розвитку політичної думки в Україні.		
7	Ідеї територіального устрою України у федералістичній концепції М. Грушевського.		
8	Демократичні принципи і демократичні процедури. Критерії розвитку демократії.		
9	Розвиток демократичних інституцій і структур в українському суспільстві.		
10	Політична система як механізм функціонування владних відносин у суспільстві.		
11	Президентська і парламентська форми правління, як демократичний інструмент вироблення оптимальних рішень.		
12	Основні закономірності виникнення держави.		
13	Генеza і функції держави.		
14	Особливості сучасного процесу державотворення в Україні.		
15	Сучасні теорії про сутність і роль політичних еліт.		
16	Концепція «національної аристократії» В. Липинського..		
17	Формування політичної еліти в оновленій Україні.		
18	Мажоритарна і пропорційна виборчі системи: порівняльний аналіз.		

19	Місце і роль політичної культури в політичному житті суспільства.		
20	Політична культура українців: історичний і сучасний аспект.		
21	Політичні організації і політична діяльність.		
22	Характеристика партійної системи в сучасній Україні.		
23	Поняття та ознаки громадянського суспільства.		
24	Соціальна держава і захист прав людини.		
25	Місце і роль міжнародної політики в житті суспільства.		
26	Спрямованість зовнішньополітичної діяльності незалежної України.		
27	Глобальні проблеми сучасності і шляхи їх оптимального вирішення.		
28	Значення парламенту в житті суспільства, держави.		
29	Історія та сучасний стан парламентаризму у Франції.		
30	Історія та сучасна практика англійського парламенту.		
31	Парламент США: зародження, розвиток, сучасний стан.		
32	Європейський парламент у системі органів влади ЄС.		
33	Місце і роль парламенту в політичній системі сучасної України.		
34	Європейська інтеграція як основа демократії та управління в ЄС.		
35	Відносини України та ЄС. Основні питання та напрямки співробітництва.		
	Разом	20	20

При підготовці та написанні доповіді з презентацією рекомендується використовувати наступний досвід:

1. Здобувач повинен уважно ознайомитися з рекомендованою тематикою доповіді, запропонованою в цій розробці, і вибрати тему. Можна запропонувати свою власну тему доповіді.

2. З'ясувати зміст обраної теми та цільову настанову, визначити і накреслити головні питання які підлягають розгляду, проконсультуватися з цього приводу у викладачів.

3. Підібрати матеріал, обдумати і структурувати доповідь, підібрати демонстраційно-наочний матеріал.

4. При необхідності скласти план особистої роботи. У плані визначити терміни написання презентації, редагування.

5. Підготувати список необхідної літератури з теми. У цій роботі доцільно користуватися каталогами бібліотек.

6. Провести пробну репетицію виступу, підготуватися до відповідей на можливі запитання.

Характеристика та вимоги до основних компонентів змісту роботи:

При виконанні письмових індивідуально-дослідних завдань бажано дотримуватися відповідних вимог.

Структура індивідуального завдання включає такі основні елементи (орієнтовна):

- титульний аркуш;
- зміст дослідження;
- мета і предмет дослідження;
- основна частина;
- висновки;
- список використаних джерел (до 10 основних).

Титульна сторінка оформлюється за встановленим зразком (див. додаток А) та є першою сторінкою індивідуального завдання.

У **Вступі** необхідно відобразити суть та обґрунтування вибору теми, структуру її розгляду, здійснити перехід до основного судження. На цьому етапі важливо правильно сформулювати питання, на яке автор збирається знайти відповідь під час дослідження.

Основна частина передбачає розкриття обраної теми доповіді, де буде сформульовано судження, розкрито аргументацію та аналіз, використовуючи обґрунтування тез і роздумів, докази, факти і приклади на їх підтримку.

У **висновках** необхідно викласти основне судження, резюмувати аргументи на захист основного судження, показати особисті думки щодо висвітленої теми. Доповіді можуть включати в себе авторські рекомендації, пропозиції або інші мотиваційні елементи.

Список використаних джерел містить перелік літературних джерел, що використовуються при підготовці презентації. Список використаних джерел повинен бути з докладним зазначенням вихідних матеріалів. Крім електронних адрес потрібно вказувати і друковані видання.

Правила оформлення презентації: Параметри сторінки:

- розмір слайдів має відповідати розміру екрана;
- орієнтація слайда – альбомна;
- ширина слайда – 24 см;
- висота слайда – 18 см;
- нумерувати слайди слід арабськими цифрами без знаків номера, рисочок тощо;
- формат показу слайдів – «Демонстрація»;
- графічний і текстовий матеріали розміщуються на слайдах так, щоб ліворуч і праворуч від краю слайда залишалось чисте поле шириною не менше 0,5 см.

Використовується програма PowerPoint. Обсяг: 13-15 слайдів у вигляді файлу формату *.ppt або *.pptx.

Мова презентації – українська.

Додаткові вимоги до змісту презентації (за Д. Льюїсом):

- кожен слайд має відображати одну думку;
- текст має складатися з коротких слів та простих речень;
- рядок має містити 6 – 8 слів;

- всього на слайді має бути 6 – 8 рядків;
- загальна кількість слів не повинна перевищувати 50;
- дієслова мають бути в одній часовій формі;
- заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні ідеї слайда;
- у заголовках мають бути і великі, і малі літери (а не тільки великі);
- слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективної передачі даних;
- кількість блоків статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох;
- підпис до ілюстрації розміщується під нею, а не над нею;
- усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

При підготовці та написанні реферату рекомендується використовувати наступний досвід:

1. Здобувач вищої освіти повинен уважно ознайомитися з рекомендованою тематикою рефератів, запропонованою в цій розробці, і вибрати тему. Можна запропонувати свою власну тему реферату.

2. З'ясувати зміст обраної теми та цільову настанову, проконсультуватися з цього приводу у викладачів, визначити і накреслити головні питання які підлягають розгляду.

3. При необхідності скласти план особистої роботи. У плані визначити терміни написання реферату, редагування, виготовлення наочних матеріалів (схем, таблиць, тощо).

4. Підготувати список необхідної літератури з теми. У цій роботі доцільно користуватися каталогами бібліотек.

5. Вивчити рекомендовану літературу, тобто вибрати основні положення, які відносяться до теми реферату, з'ясувати фактичний матеріал та висновки, до яких приходять автор. Під час вивчення літератури треба робити відповідні записи, які потім слід використати при написанні реферату.

Характеристика та вимоги до основних компонентів змісту реферату:

При написанні реферату бажано дотримуватися відповідних вимог.

Структура реферату включає такі основні елементи (орієнтовна):

- титульний аркуш (додаток А);
- зміст;
- вступ;
- основна частина, яка складається з 2-3 рівнозначних за обсягом розділів, кожний з яких завершується стислими висновками;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідністю).

Титульна сторінка реферату оформлюється за встановленим зразком (див. додаток А) та є першою сторінкою реферату, проте номер на ній не проставляється.

Зміст роботи подається на початку реферату. Він повинен бути оформлений як простий або розгорнутий план. Зміст містить назву та нумерацію усіх розділів і підрозділів.

У **Вступі** необхідно відобразити роль і значення проблеми (теми), що вивчається, вказати мету, завдання, об'єкт роботи.

Основна частина подається у вигляді систематизованої реферативної інформації та її аналізу, що передбачає безпосередній виклад змісту теми реферату, глибоке і всебічне висвітлення її основних положень.

У **висновках** необхідно підвести підсумки досліджень, які проведені в рефераті.

Список використаних джерел містить перелік літературних джерел, що використовуються при підготовці реферату. Список використаних джерел повинен складати не менше 10 найменувань. Мінімальна кількість джерел має становити не менше ніж 60 % найменувань за останні 5 років. Кількість Інтернет документів не повинна перевищувати 15 % загальної кількості списку джерел.

Додатки складаються з допоміжних таблиць, розмір яких більший за одну сторінку, діаграм, схем, інструкцій, методик, звітної документації, допоміжних ілюстрацій, тощо і нумеруються в тій послідовності, в якій на них надаються посилання в тексті.

Орієнтований розподіл складових структури реферату та їх обсяг здійснюється в такому порядку:

Таблиця 1

Приблизний розподіл складових структури реферату

Основні елементи структури	Кількість сторінок	Обсяг
Титульний аркуш	1 стор.	Обсяг 15-20 сторінок
Зміст	1 стор.	
Умовні позначки (скорочення)	1 стор. <i>за необхідністю</i>)	
Вступ	1-2 стор.	
Основна частина: 2-3 рівновеликих розділи, які можуть складатися з 2-4 підрозділів (але необов'язково). Кожна складова основної частини (розділи) завершується стислими висновками (<i>не виносяться до змісту</i>)	до 15 стор. (<i>з загальним обсягом 20 стор.</i>), або до 10 стор. (<i>з загальним обсягом 15 стор.</i>)	
Висновки	1-2 стор.	
Список використаних джерел	10-15 джерел	
Додатки	не регламентуються	Обсяг не обмежений

Правила оформлення реферату:

Текст реферату виконується на стандартних аркушах формату А4 (210x297) і розміщується на одній стороні аркуша. Тип шрифту – Times New Roman Cyr. Шрифт основного тексту – звичайний, розмір 14; абзац – 1,25; інтервал – 1,5; текст повинен бути відформатованим по ширині й без перенесень. Кожна сторінка має однакові поля: ліве – 20 мм, праве – 10 мм, верхнє, нижнє – 20 мм. Загальний обсяг реферату, виконаного на комп'ютері, – 15-20 сторінок, або 10-15 сторінок рукописного тесту.

Сторінка тексту повинна містити 29-30 рядків.

Розділи нумерують арабськими цифрами, підрозділи – двома арабськими цифрами, розділеними крапкою: перша означає номер розділу, друга – підрозділу. Номер розділу та підрозділу показують перед їх заголовком, у кінці заголовка крапку не ставлять. Підкреслювання, фарбування та переніс слів у заголовках не допускається. Кожний розділ треба починати з нової сторінки.

Усі сторінки роботи послідовно нумерують арабськими цифрами, проставляючи їх у правому верхньому куті (без крапки). Нумерація сторінок починається з титульного листа, на якому цифра «1» не ставиться. Рисунки, таблиці (які розміщені в тексті роботи), список використаних джерел, додатки також включаються до наскрізної нумерації.

При написанні реферату необхідно: викладати матеріал грамотно з використанням наукового стилю писемної мови, логічно, послідовно; чітко формулювати думки; узагальнювати результати досліджень у вигляді таблиць, схем, діаграм, безпосередньо пов'язаних з питаннями теми, але їх кількість не повинна бути надмірною. Мова написання реферату – українська.

Оформлення ілюстрацій, таблиць, цитат у ІНДЗ за видами:

Усі ілюстрації (графіки, схеми, діаграми тощо) іменуються рисунками. Рисунки нумеруються послідовно в межах розділу та порядкового номера рисунка, розділених крапкою, наприклад: 3.2 (другий рисунок третього розділу). Рисунки повинні розміщуватися зразу після посилання на них у тексті ІНДЗ. Кожний рисунок повинен супроводжуватися змістовним підписом. Підпис розміщується під рисунком в один рядок з номером.

Таблиці повинні мати назву, яка відображає їх зміст. Таблиці повинні бути компактними, наочними і зрозумілими. Небажаним є перенос таблиць, якщо зони повністю вміщуються на одній сторінці.

Усі таблиці повинні бути пронумеровані. Номер таблиці ставиться зліва від назви і складається із номера розділу та порядкового номера таблиці, розділених крапкою, наприклад, 1.1. (перша таблиця першого розділу), 2.1 (перша таблиця другого розділу).

Скорочення слів у заголовках розділів, підрозділів, таблиць, додатків і в підписах під рисунками не допускається, а в тексті можливі лише загальноприйняті скорочення.

При написанні ІНДЗ обов'язковими є посилання на автора та джерело, звідки запозичені матеріал або окремі дані. Цитати, взяті із праць або офіційних документів, повинні відповідати оригіналу.

Перелік літературних джерел, використаних при виконанні ІНДЗ, наводять наприкінці тексту, а по тексту повинні бути наведені посилання, які подаються у квадратних дужках з вказівкою номеру джерела у списку літератури та сторінки, наприклад, [1, с. 15–11], або «... у працях [3–5]...», або «... у працях [3; 5]...» і т.д.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у ІНДЗ за видами:

Необхідно оформляти з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Література подається в алфавітному порядку або в порядку посилання в тексті.

Наведені в списку використаних джерел друковані праці записують мовою оригіналу і оформляють згідно з вимогами державного стандарту. Зразок оформлення літератури:

1. Баранівський В. Ф. Політологія : підручник. Київ : Національна академія управління, 2016. 236 с. URL: <https://nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-98-0-pos.pdf>
2. Гедікова Н. П. Сучасний етап державотворення в Україні: досягнення та перспективи розвитку. *Політикус*. 2018. № 5-6. С. 46–50.
3. Шляхтун П. Політологія: історія та теорія : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 472 с.

При виконанні ІНДЗ необхідно дотримуватись наступних вимог:

№ з/п	Критерії	Показники
1	Науковість, об'єктивність	<p>Уміння поставити проблему, встановити її актуальність, сформулювати мету і завдання дослідження.</p> <p>Відображення основних термінів і фактичного матеріалу з теми дослідження.</p> <p>Знання існуючих способів і оригінальність власного вирішення проблеми, що досліджується.</p> <p>Уміння використовувати у дослідженні сучасний аналітичний і методологічний інструментарій, працювати з літературними джерелами.</p> <p>Повнота розкриття теми.</p> <p>Достовірність наданої інформації. Коректність змісту та фактів, наведених у ІНДЗ.</p> <p>Знання змісту виконаної роботи, вільне володіння інформацією з теми.</p>

2	Відповідність стандартам оформлення	Знання і виконання вимог щодо оформлення змісту виконаної роботи (титульний лист, зміст, мета і предмет дослідження основна частина, висновки, список використаних джерел). Мовне оформлення та володіння стилем наукового викладу. У презентаціях: розміщення і комплектування об'єктів. Єдиний стиль слайдів.
3	Послідовність, системність	Уміння виокремити головне. Уміння подавати інформацію системно, логічно, послідовно, лаконічно та завершено.
4	Доступність	Простота і ясність викладу. Уміння логічно, доказово подати інформацію. Уміння описувати хід виконання дослідження. Використання інформаційних джерел і посилання на них. Логічність висловлювання думок, уміння порівнювати, аналізувати.
5	Зв'язок з життям (практичність)	Наявність рекомендацій щодо використання результатів дослідження.
6	Свідомість, творчість і активність	Розуміння і аргументація актуальності теми. Уміння оцінювати достовірність отриманих результатів, узагальнювати і робити висновки. Виявлення власного ставлення до проблеми. Творчий підхід, самостійність, оригінальність в опрацюванні матеріалу. Уміння аргументовано захищати власну точку зору. Уміння коректно, стисло, точно відповідати на запитання.
7	Наочність	Використання під час захисту ІНДЗ засобів унаочнення та якості їх виконання. Відповідність ілюстрацій темі і результатам дослідження. Схеми, графіки тощо, чіткі, доступні до сприйняття. Використання інформаційних джерел і власних ілюстрацій (малюнків, фото, відео).

4.3. Захист індивідуального навчально-дослідного завдання

Захист індивідуального навчально-дослідного завдання відбувається на практичному занятті.

Представляючи свою роботу на захисті, здобувач вищої освіти повинен у стислому вигляді обґрунтувати актуальність теми та схарактеризувати структуру роботи; стисло викласти найбільш важливі положення та основний зміст роботи; коротко охарактеризувати результати дослідження.

На виступ здобувача відводиться до 5-7 хвилин. Виступ та відповіді на запитання, зауваження й побажання повинні показати найвищий рівень теоретичної підготовки здобувача вищої освіти, його всебічну ерудицію та вміння доступно викласти основні результати проведеного дослідження.

За результатами захисту індивідуального навчально-дослідного завдання викладач ухвалює рішення щодо оцінки роботи та робить позначку про захист на титульній сторінці завдання.

Повторний захист індивідуального навчально-дослідного завдання з метою підвищення оцінки не дозволяється.

4.4. Дотримання вимог академічної доброчесності

Згідно статті 42 Закону України «Про освіту» та «Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»» (затверджено Вчено радою протокол № 9 від 26.04.2018, розміщено на офіційному веб-сайті університету: https://pdpu.edu.ua/doc/norm_doc/P101.pdf) кожний здобувач повинен дотримуватися академічної доброчесності.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності при написанні ІНДЗ передбачає:

- самостійне виконання всіх етапів підготовки та написання навчальної роботи;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Якщо ІНДЗ у більшості складається з перефразованих ідей інших авторів без оригінального аналізу чи думок здобувача вищої освіти, воно все одно буде вважатися плагіатом, навіть якщо усі запозичені думки будуть правильно процитовані.

РОЗДІЛ 5. КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

5.1. Тестові завдання для самоконтролю

Тестові завдання, які можуть бути використані для проміжного і підсумкового контролю знань.

Інструкція: уважно прочитайте запропоновані тестові завдання та оберіть одну правильну відповідь.

1. З'ясуйте, що вивчає політологія:

- а) взаємовідносини соціальних груп;
- б) політичне життя суспільства;
- в) духовне життя суспільства;
- г) історію партії.

2. Вкажіть історичний період, коли політична наука набула оформлення самостійної наукової дисципліни:

- а) IV в. до н. е.;
- б) XI – XIII ст.;
- в) середина XIX ст.;
- г) середина XX ст.

3. У своєму діалозі «Держава» Платон проводив думку про те, що основною ідеєю будь-якої держави є ідея:

- а) закону;
- б) моралі;
- в) справедливості;
- г) порядку.

4. Кому з представників української політичної думки належить ідея створення демократичної панслов'янської федерації:

- а) Г. Сковороді;
- б) П. Орлику;
- в) М. Драгоманову;
- г) Т. Шевченко.

5. Українське демократичне народництво визначається як специфічно український різновид:

- а) комунізму;
- б) соціалізму;
- в) консерватизму;

г) націонал-комунізму.

6. Вкажіть, у який спосіб відбувається визнання законності і правомірності офіційної влади суспільством, її права управляти ним:

- а) легальність;
- б) легітимність;
- в) незалежність;
- г) довіра.

7. Вкажіть, яку назву має пряма участь громадян в рішенні питань державного і місцевого значення шляхом виборів, референдумів, зборів, сходу, всенародного обговорення:

- а) соціалістична демократія;
- б) безпосередня демократія;
- в) елітарна демократія;
- г) представницька демократія.

8. Який політичний інститут називають класичною формою представницької демократії:

- а) президентську владу;
- б) партію;
- в) парламент;
- г) виконавчу владу.

9. Укажіть, коли виникла політична система суспільства:

- а) з моменту утворення роду;
- б) внаслідок поділу суспільства на класи та появи держави;
- в) в процесі становлення правової держави;
- г) внаслідок економічної діяльності людини.

10. Якому типу політичного режиму відповідає наступне формулювання: «Необмежена влада однієї людини або групи осіб, не допускаюча політичної опозиції, але зберігаюча автономію особи і суспільства в позаполітичних сферах»:

- а) тоталітарний;
- б) ліберально-демократичний;
- в) демократичний;
- в) авторитарний.

11. Наявність публічної влади, системи податків, суверенітету, території, населення є ознаками:

- а) держави;
- б) республіки;
- в) суспільства;

г) політичної системи.

12. Держава, в якій становлячи її частини мають певні ознаки державності це:

- а) конфедерація;
- б) автономія;
- в) федерація;
- г) імперія.

13. Вкажіть найважливішу константу соціально-політичної діяльності партії:

- а) боротьба за електорат;
- б) боротьба за владу;
- в) боротьба за економічні ресурси;
- г) боротьба за базові політичні інтереси.

14. Яку назву мають організовані групи всіх типів, що створюють усередині себе специфічні структури для більш ефективної реалізації своїх інтересів:

- а) «групи підтримки»;
- б) «групи протесту»;
- в) «групи тиску»;
- г) «групи впливу».

15. Яку назву має спосіб визначення результатів, при якому для одержання мандатів потрібно зібрати абсолютну більшість голосів (50%+1):

- а) мажоритарна система абсолютної більшості;
- б) мажоритарна система відносної більшості;
- в) повне партійне представництво;
- г) обмежене партійне представництво.

16. Яку називається голосування при якому виборець віддає свій голос на користь кандидата або партії, що стоять ближче всього до проблеми:

- а) раціональне голосування;
- б) проблемне голосування;
- в) модель ідентифікації;
- г) автономна участь.

17. Який тип політичної культури характерний для сучасної України:

- а) патріархальна політична культура;
- б) поданічеська політична культура;
- в) партісіпаторна;
- г) фрагментарна.

18. Дайте визначення поняття «політична еліта»:

- а) засилля держави у всіх сферах суспільства;
- б) вищі, привілейовані групи, що володіють особливими якостями і здійснюють функції управління;
- в) правова норма визначаюча положення людини в державі;
- г) керівництво політичної партії.

19. Який елемент є визначальним для лідера:

- а) підтримка мас;
- б) любов мас;
- в) авторитет;
- г) вміння розуміти інтереси людей.

20. Вестмінстерська система - це:

- а) одна з систем голосування;
- б) традиційна система взаємодій вищих органів влади в Великобританії;
- в) традиційна система взаємодій вищих органів влади в США;
- г) інша назва кастильської системи престолонаслідування.

21. Як прийнято називати палати в двопалатному парламенті:

- а) верхня і нижня;
- б) велика і маленька;
- в) представницька і стверджувальна;
- г) права і ліва.

22. Верхня палата американського парламенту називається:

- а) Сенат;
- б) Конгрес;
- в) Палата представників;
- г) Палата громад.

23. Назвіть першу стадію процесу законодавства:

- а) підготовка законопроекту;
- б) законодавча ініціатива;
- в) обговорення законопроекту;
- г) схвалення законопроекту.

24. Депутатський індемнітет - це:

- а) характеристики депутата, що означає його право бути повторно обраним;
- б) відповідальність депутата за свої вчинки, промови;
- в) право депутата на пільги;
- г) невідповідальність депутата за свої виступи в парламенті і за дії, які депутат підтримав своїм голосуванням.

25. Для сучасної України інтеграція в ЄС це:

- а) самоціль;
- б) досягнення європейського рівня життя;
- в) зміна державної форми правління;
- г) встановлення світового панування.

5.2. Перелік запитань для підготовки до складання екзамену

1. Поняття політики. Політика як суспільне явище.
2. Предмет, об'єкт політології, її структура і функції.
3. Основні методи, поняття і категорії політології.
4. Політична думка Стародавнього Китаю.
5. Політичні вчення Стародавньої Греції.
6. Політична думка Стародавнього Риму.
7. Політичні ідеї Середньовіччя (Августин Аврелій, Фома Аквінський).
8. Вчення про державу Н. Макіавеллі.
9. Монархічна модель державного управління Т. Гоббса.
10. Суспільний договір Дж. Локка.
11. Політичні вчення Франції. Ш. Монтеск'є. Ж-Ж. Руссо.
12. Німецькі філософи про суспільство, владу, державу і демократію. І. Кант. Г. Гегеля.
13. Основні школи та течії сучасної зарубіжної політології.
14. Політичні погляди Київської Русі.
15. Формування політичних ідей в умовах українського культурно-національного відродження і просвітництва (С. Оріховський-Роксолан, І. Вишенський).
16. Ідеї волі та демократії в суспільно-політичному житті козацтва. Демократичні засади козацької держави.
17. Політична думка України ХІХ ст. Кирило-Мефодіївське братство.
18. М. Драгоманов – основоположник політичної науки в Україні.
19. Державницька ідея В. Винниченка.
20. Соціально-політичні погляди М. Грушевського.
21. Консервативний напрямок політичної думки в Україні в пер. половині ХХ ст. В. Липинський.
22. Національно-державний напрямок політичної думки в Україні в першій половині ХХ ст. С. Дністрянський. Д. Донцов.
23. Сутність, види і форми влади.
24. Політична влада. Походження і сутність політичної влади.
25. Джерела влади і основні фактори та ресурси її ефективності.
26. Поняття легітимності влади. Типи легітимності за М. Вебером.
27. Влада в Україні.
28. Сутність, структура та функції політичної системи.
29. Типологія політичних систем. Політична система України.
30. Політичний режим поняття, типи.

31. Характеристика демократичного режиму.
32. Трансформація політичних режимів. Проблеми переходу від тоталітарного до демократичного політичного режиму.
33. Особливості політичного режиму сучасної України. Конституція України про демократичний характер української державності.
34. Сутність, структура та функції держави. Типи держави.
35. Форми державного правління. Форми державного устрою.
36. Ознаки правової держави.
37. Структура громадянського суспільства. Взаємозв'язок держави і громадянського суспільства.
38. Поняття партії. Типологія партій.
39. Поняття партійної системи. Типи партійних систем.
40. Особливості багатопартійності в Україні та її конституційні засади.
41. Суспільно-політичні організації і рухи: суть, типологія і роль в політичному житті.
42. Загальні і відмінні риси основних політичних об'єднань в Україні. Конституційні засади функціонування громадських об'єднань в Україні.
43. Соціальні функції, види та принципи виборів.
44. Організація та проведення виборів. Перевиборча кампанія.
45. Основні типи виборчих систем. Виборча система України.
46. Поняття політичної свідомості. Структура і функції політичної свідомості.
47. Політична ідеологія: сутність, функції, типологія.
48. Психологічні і політичні механізми формування політичної свідомості.
49. Політична культура: сутність, структура, функції.
50. Типи політичної культури, їх характеристика. Особливості політичної культури в Україні.
51. Етапи політичної соціалізації, їх характеристика.
52. Характеристика системи політичної соціалізації особистості в сучасному українському суспільстві.
53. Політичні еліти: сутність і основні риси. Типи політичних еліт.
54. Системи формування і зміни політичних еліт. Характерні особливості формування політичної еліти в сучасній Україні.
55. Суть політичного лідерства, його структура, функції і типологія.
56. Парламентаризм як суспільне явище.
57. Основні типи парламентаризму, їх характеристика.
58. Історія виникнення парламентів.
59. Етапи розвитку парламентаризму в Україні.
60. Британські концепції парламентаризму: Дж. Локк, Е. Берк, Дж. Мілль.
61. Американські концепції парламентаризму: Дж. Медісон, Т. Джефферсон, Л. Гамільтон.
62. Ідеї парламентаризму в німецькій філософії: І. Кант і В. Гегель.
63. Основні ідеї парламентаризму в українській політичній думці: М. Драгоманов, М. Туган-Барановський, М. Грушевський.
64. Структура сучасних парламентів. Внутрішня організація парламентів.

65. Парламентська функція законотворення.
66. Порядок формування парламентів. Залежність складу парламенту від типу виборчої системи.
67. Специфіка основних повноважень однопалатних та двопалатних парламентів.
68. Вестмінстерська парламентська система: переваги та недоліки.
69. Американська (конгресійна) модель парламентаризму.
70. Змішана модель парламентаризму (Німеччина, Франція та ін.).
71. Процес законотворення в сучасних моделях парламентаризму: порівняльний аналіз.
72. Структура, функції та повноваження Верховної Ради України.
73. Становлення і розвиток парламентаризму в Україні.
74. Депутатський корпус. Правовий статус народного депутата України.
75. Система органів Верховної Ради України, їх характеристика.
76. Контрольні органи та контрольна функція парламенту. Об'єкти та форми парламентського контролю.
77. Квazисудові функції парламенту та практика їх реалізації у світі.
78. Конституційний статус коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України. Коаліційна угода.
79. Правовий статус парламентської опозиції у повідних зарубіжних країнах.
80. Стан та перспективи правового регулювання статусу парламентської опозиції у конституційному праві України.
81. Лобізм: сутність, види, форми, методи.
82. Парламентський лобізм: світовий досвід і українська практика.
83. Лобістські відносини у Верховній Раді України і проблеми реалізації представницької функції парламенту.
84. Маастріхтський договір (1992 р.) і трансформація європейських спільнот в Європейський Союз.
85. Лісабонський договір (2007 р.) та його значення для розвитку інституційної системи Європейського Союзу.
86. Інституційна система ЄС: характерні особливості.
87. Рада ЄС як інститут представництва країн-членів, порядок її формування та компетенція.
88. Основні етапи еволюції співробітництва України та ЄС.
89. Інституційна структура співробітництва України та ЄС.
90. Перспективи розвитку відносин України та Європейського Союзу.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИЧНА НАУКА»

Контрольними заходами оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з дисципліни «Політична наука» є поточний та підсумковий контроль. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ECTS.

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань або здобувач відмовляється від відповіді, або відсутній.
	1 бал	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.
	2 бали	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
	3 бали	Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
	4 бали	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

	5 балів	Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.
Самостійна робота здобувача (письмові завдання)	0 балів	Самостійна робота не виконана або не зарахована.
	1 бал	Відповідь дуже фрагментарна. Здобувач вищої освіти не має системних знань з дисципліни чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат майже не сформований. Самостійна робота виконана менше, ніж 20% загального обсягу завдань або (та) тільки розпочато розв'язання завдань. Виклад матеріалу не структурований. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.
	2 бали	Відповідь дуже фрагментарна. Здобувач вищої освіти має дуже поверхові знання з питання. Пояснює суть окремих понять. Виклад матеріалу не структурований, порушена послідовність та логіка викладу. Здобувач вищої освіти використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. Самостійна робота виконана у неповному обсязі, але правильно або у повному обсязі з суттєвими недоліками. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.
	3 бали	Відповідь неповна, фрагментарна. Здобувач вищої освіти не має системних знань з дисципліни чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат в цілому сформований, але здобувач оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Здобувач вищої освіти використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

	4 бали	Відповідь здобувача вищої освіти майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Здобувач вищої освіти володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, допущені окремі неточності. При відповіді на проблемні питання здобувач висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.
	5 балів	Здобувач вищої освіти продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Здобувач вищої освіти володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. Відсутні відповіді граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (доповідь з комп'ютерною презентацією / реферат)	<i>(доповідь з комп'ютерною презентацією)</i>	
	0 балів	Не зараховуються презентації, які є плагіатом або передруком з мережі Інтернета; проблема не розкрита або дана інформація не в контексті завдання; завдання не виконано.
	1 бал	Презентація не відповідає необхідному обсягу, багато її частин не має відношення до теми дослідження. Відсутній план для створення повної і добре оформленої презентації. Зміст роботи не відповідає плану, інформація не точна або

		пропущена, відсутні висновки та узагальнення і внутрішня логічна послідовність. Оформлення має суттєві недоліки. Доповідь не відображає зміст роботи, більшість відповідей на запитання некоректні, неточні або неправильні, здобувач не володіє предметом дослідження.
	2-3 бали	Презентація не відповідає необхідному обсягу, не містить вступу і висновків. Побудова презентації не дає чіткого уявлення про тему дослідження. Презентація погано організована, без творчих знахідок, багато необхідних елементів пропущені. В презентації не визначені ключові положення, інформація не точна, на більшість запитань не можливо знайти відповідь. Здобувачем вищої освіти представлено власну позицію за даною проблематикою на побутовому рівні без аргументації, висновки є нелогічними і необґрунтованими. Відповіді на запитання фрагментарні, або відсутні.
	4-5 балів	Презентація відповідає необхідному обсягу, тема роботи в основному розкрита, але мають місце недоліки змістовного характеру, певний матеріал викладено некоректно, наявні ознаки компіляції, відсутні узагальнення, авторські висновки. Порушена логіка представленого матеріалу. Презентація організована без творчих знахідок. Є зауваження щодо оформлення тексту пропозицій та презентації. Деякі висновки є нелогічними і необґрунтованими. Наочні матеріали не відображають зміст передбачуваного дослідження. Відповіді на запитання фрагментарні, не точні.
	6-7 балів	Презентація відповідає необхідному обсягу, тема розкрита з використанням сучасного аналітичного і методологічного інструментарію. Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти. Проте наукове обґрунтування виконано схематично, позиція здобувача і наукові/навчальні тексти формально узгоджені, зустрічається порушення логіки викладу. Аналіз літературних джерел зроблений поверхнево, інколи відсутні узагальнення, наукова полеміка, авторські висновки, посилання на першоджерела. Відповіді

		на питання в основному правильні, здобувач добре знає предмет роботи.
8-9 балів		Презентація відповідає необхідному обсягу, тема розкрита, всі частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження, але має в основі декілька ключових положень, які не повністю розкривають тему дослідження, мають місце окремі недоліки непринципового характеру. Здобувач вищої освіти демонструє вміння використовувати у дослідженні сучасний аналітичний і методологічний інструментарій, працювати з літературними джерелами, в логічній послідовності проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань, формулювати висновки за темою дослідження. Відповіді на питання в основному правильні, здобувач вищої освіти добре знає предмет роботи.
10 балів		Презентація відповідає необхідному обсягу, має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження. Всі частини презентації пов'язані з метою і завданням дослідження. Подана інформація чітка і зрозуміла. Здобувач вищої освіти демонструє вміння використовувати у дослідженні сучасний аналітичний і методологічний інструментарій, творчий підхід, самостійність, оригінальність в опрацюванні матеріалу. Дослідження містить достатній і різноманітний масив опрацьованих інформаційних джерел, критичний огляд наукової і навчальної літератури, узагальнення і висновки, які дозволяють чітко визначити авторську позицію. Доповідь логічна, повна, стисла, проілюстрована бездоганно оформленими наочними матеріалами. Відповіді на запитання правильні, стислі, аргументовані.
<i>реферат</i>		
0 балів		Не зараховуються реферати, які є плагіатом або передруком з мережі Інтернет.
1 бал		Реферат виконаний самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, або вони взагалі відсутні, тема не розкрита, робота не відповідає

		обсягу її оформлення не відповідає вимогам, список літератури менше 5 пунктів, з них менше 60 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів перевищує 15 % загальної кількості списку джерел.
	2 бали	Реферат виконаний самостійно, оформлення відповідає вимогам, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, тема не розкрита, частина значимої інформації відсутня, список літератури менше 5 пунктів, з них менше 60 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів перевищує 15 % загальної кількості списку джерел.
	3 бали	Реферат виконаний самостійно, оформлення відповідає вимогам, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, тема не розкрита, робота не відповідає обсягу, список літератури понад 5 пунктів, з них менше 60 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів перевищує 15 % загальної кількості списку джерел.
	4 бали	Реферат виконаний самостійно і відповідає обсягу, розкрита актуальність теми, в аналітичній частині подано опис основної проблеми, представлена основна література по темі, у висновку сформульовані загальні висновки, тема в цілому розкрита, проте частина значимої інформації не ввійшла в зміст реферату, список літератури понад 8 пунктів, з них менше 50 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів перевищує 15 % загальної кількості списку джерел, робота ретельно оформлена і представлена до перевірки у визначений викладачем термін.
	5 балів	Реферат виконаний самостійно і відповідає обсягу, розкрита актуальність теми, в аналітичній частині подано опис основної проблеми, представлена основна література по темі, у висновку сформульовані загальні висновки, тема в цілому розкрита, проте частина значимої інформації не

	<p>ввійшла в зміст реферату, список літератури понад 8 пунктів, з них не менше 50 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів не перевищує 15 % загальної кількості списку джерел, робота ретельно оформлена і представлена до перевірки у визначений викладачем термін.</p>
6 балів	<p>Реферат виконаний самостійно і відповідає обсягу, розкрита актуальність теми, в аналітичній частині подано опис основної проблеми, представлена основна література по темі, у висновку сформульовані загальні висновки, тема повністю розкрита, список літератури понад 8 пунктів, з них не менше 50 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів не перевищує 15 % загальної кількості списку джерел, робота ретельно оформлена і представлена до перевірки у визначений викладачем термін.</p>
7 балів	<p>Реферат виконаний самостійно і відповідає обсягу, обґрунтовано актуальність обраної теми, повно і чітко представлені основні теоретичні поняття, в аналітичній частині дано повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку сформульовані розгорнуті висновки, тема повністю розкрита, в рефераті дотримана структура написання реферату, список літератури понад 8 пунктів, з них не менше 50 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів не перевищує 15 % загальної кількості списку джерел, робота грамотно оформлена і представлена до перевірки у визначений викладачем термін.</p>
8 балів	<p>Реферат виконаний самостійно і відповідає обсягу, обґрунтовано актуальність обраної теми, повно і чітко представлені основні теоретичні поняття, в аналітичній частині дано повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку сформульовані розгорнуті висновки, тема повністю розкрита, в рефераті дотримана структура написання реферату, список літератури понад 8 пунктів, з них не менше 60 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів не перевищує 15 % загальної кількості списку джерел, робота грамотно оформлена і</p>

		представлена до перевірки у визначений викладачем термін.
	9 балів	Реферат виконаний самостійно і відповідає обсягу, обґрунтовано актуальність обраної теми, повно і чітко представлені основні теоретичні поняття, в аналітичній частині дано повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку сформульовані розгорнуті висновки, тема повністю розкрита, в рефераті присутнє оригінальна ідея аналізу або структурування матеріалу, список літератури понад 8 пунктів, з них не менше 60 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів не перевищує 15 % загальної кількості списку джерел, робота грамотно оформлена і представлена до перевірки у визначений викладачем термін.
	10 балів	Реферат виконаний самостійно і відповідає обсягу, обґрунтовано актуальність обраної теми, повно і чітко представлені основні теоретичні поняття, в аналітичній частині дано повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку сформульовані розгорнуті висновки, тема повністю розкрита, в рефераті присутня оригінальна ідея аналізу або структурування матеріалу, список літератури понад 10 пунктів, з них не менше 60 % найменувань за останні 5 років, кількість Інтернет-документів не перевищує 15 % загальної кількості списку джерел, робота грамотно оформлена і представлена до перевірки у визначений викладачем термін.
Підсумковий тест	0-20 балів	Робота складається з 20 тестових питань, кожне з яких має лише одну правильну відповідь, що оцінюється в 1 бал.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Політична наука», яка за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів (не менше 60). Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи. Усні відповіді відрізняються впевненістю, повнотою, логікою та аргументованістю. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 В)	Здобувач вільно володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом політичної науки в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, аргументовано висловлює свої думки, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але припускається несуттєвих помилок; виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи. Усні відповіді відрізняються впевненістю, повнотою. При

	виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 C)	Здобувач добре володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення політичної науки, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Не завжди виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи. Усні відповіді відрізняються впевненістю, повнотою, але не логікою та аргументованістю. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач частково володіє навчальним матеріалом, передбаченим робочою програмою дисципліни. Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач опанував навчальний матеріал в мінімально допустимому обсязі, передбачений програмою навчальної дисципліни. Відповіді неточні або мало аргументовані, з порушенням послідовності викладання. При розкритті теоретичних положень припускається серйозних помилок, неточності у розумінні та інтерпретації основних закономірностей. Має практичні навички, достатні для виконання завдань на рівні мінімально допустимих вимог. При вирішенні завдань виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але не розуміє достатньою мірою мету роботи, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок. Виконує завдання зі значною кількістю грубих помилок.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач недостатньо володіє навчальним матеріалом (менше, ніж половина обсягу навчального матеріалу), знання фрагментарні, під час відповіді припускається суттєвих помилок, не може викласти зміст основних положень, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок, необхідні практичні уміння роботи не сформовані, принципові помилки в ході виконання завдань, не може самостійно виконати роботу. Здобувач демонструє недостатній рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами по деяких складових навчальної програми з дисципліни, що

	свідчить про необхідність їх доопрацювання та повторного складання контрольних заходів.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не володіє навчальним матеріалом передбачений програмою навчальної дисципліни, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, не усвідомлює мету вивчення дисципліни, відсутні практичні уміння та навички, не вміє орієнтуватися під час розв'язання практичних завдань, більшість навчальних завдань не виконано. Здобувач демонструє повну не сформованість компетентностей за заданими стандартами по всіх складових навчальної програми з дисципліни, що свідчить про необхідність повторного вивчення курсу.

Розподіл балів, які отримують студенти за результатами поточного і підсумкового контролю (екзамен)

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота тощо)			ІНДЗ	Підсумковий тест	Екзамен	Сума
Теми	Бали	Разом				
Тема 1.	0-2	0-50	0-10	0-20	0-20	0-100
Тема 2.	0-3					
Тема 3.	0-3					
Тема 4.	0-2					
Тема 5.	0-3					
Тема 6.	0-3					
Тема 7.	0-3					
Тема 8.	0-2					
Тема 9.	0-2					
Тема 10.	0-2					
Тема 11.	0-2					
Тема 12.	0-3					
Тема 13.	0-2					
Тема 14.	0-2					
Тема 15.	0-3					
Тема 16.	0-2					
Тема 17.	0-3					
Тема 18.	0-2					
Тема 19.	0-3					
Тема 20.	0-3					

Розрахунок балів, які отримують здобувачі вищої освіти за результатами поточного контролю (практичні заняття, самостійна робота) з дисципліни «Політична наука»

Модулі	Вид діяльності	Бали	Середньо-зважений бал
Змістовний модуль 1	Робота на практичному занятті (5 балів): кількість занять - 3	30	8
	Виконання самостійної роботи (5 балів): кількість завдань - 3		
Змістовний модуль 2	Робота на практичному занятті (5 балів): кількість занять - 7	70	17
	Виконання самостійної роботи (5 балів): кількість завдань - 7		
Змістовний модуль 3	Робота на практичному занятті (5 балів): кількість занять - 7	70	17
	Виконання самостійної роботи (5 балів): кількість завдань - 7		
Змістовний модуль 4	Робота на практичному занятті (5 балів): кількість занять - 3	30	8
	Виконання самостійної роботи (5 балів): кількість завдань - 3		
Загальна кількість балів		200	50

Розрахунок балів за видами поточного контролю (практичні заняття, самостійна робота) за кожною темою змістовного модуля робиться в такий спосіб:

Крок 1. Підрахунок загальної кількості балів за кожним змістовним модулем:

(кількість практичних занять ділиться на максимальну кількість балів за цим видом роботи) + (кількість завдань для самостійної роботи ділиться на максимальну кількість балів за цим видом роботи).

Крок 2. Підрахунок вагового коефіцієнту:

загальна кількість балів за усіма змістовними модулями ділиться на максимальний пороговий рівень за видами поточного контролю (практичні заняття, самостійна робота). $200:50=4$.

Крок 3. Підрахунок середньозваженого балу за кожним окремим змістовним модулем:

загальна кількість балів за змістовним модулем ділиться на вагомий коефіцієнт.

Крок 4. Розрахунок балів за кожною темою змістовних модулів:

середньозважений бал за кожним окремим змістовним модулем ділиться на кількість в ньому тем.

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Баранівський В. Ф. Політологія : підручник. Київ : Національна академія управління, 2016. 236 с. URL: <https://nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-98-0-pos.pdf>
2. Європейська інтеграція : навч. посіб. / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко ; [М. І. Макаренко, Л. І. Хомутенко, І. І. Д'яконова та ін.]. Київ : «Центр учбової літератури», 2018. 344 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk813022.pdf>
3. Мальська М. П., Антонюк Н. В. Основи європейської інтеграції : підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 320 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk801386.pdf>
4. Основи вітчизняного парламентаризму : підручник в 2-х т. / В. А. Гошовська, К. К. Баранцева, М. М. Газізов, В. М. Гурієвська та ін.; за заг. ред. В. Гошовської. Київ : НАДУ. 2011. Т. 1. 408 с.; 2012. Т. 2. 340 с. URL: <https://web.archive.org/web/20170211075824/http://kafedra.parlament.org.ua/osnovy-vit4-parlam-t1.pdf>
5. Політологія: навч. посіб. / ред. О. К. Струкевич, О. П. Конотопенко, С. А. Лапшин. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. 403 с. URL: <https://vspu.edu.ua/faculty/histor/documents/pr6.pdf>
6. Політологія : підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук, О. М. Сахань ; за ред. М. П. Требіна. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2018. 462 с.
7. Політологічний енциклопедичний словник / укл.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2015. 816 с.
8. Прокопенко Л. Л., Рудік О. М., Рудік Н. М. Інституційна система ЄС : навч. посіб. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 220 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Instytutsiyna_systema_ES.pdf
9. Рудич Ф. М. Політологія: підручник для студентів вищих навч. закладів. Київ : Либідь, 2015. 478 с.
10. Шаповал В. М. Основи теорії парламентаризму. Київ : Парламент. вид-во, 2015. 136 с.
11. Шляхтун П. Політологія: історія та теорія : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 472 с.

Допоміжна

1. Августин Аврелий. Исповедь. Москва, 1992.
2. Аквинский Ф. Трактаты о правлении. Москва, 1993.
3. Аристотель. Никомахова етика. Политика. Сочинения. В 4 т. Москва, 1983. Т.4.
4. Гедикова Н. Ф. Основные факторы политической социализации личности и их проявления в Украине : наук. вид. Одеса, 1999. 36 с.

5. Гедікова Н. П. Європейський та український лібералізм: теорія і практика : навч. посіб. Одеса : ВМВ, 2013. 284 с.
6. Гедікова Н. П. Сучасний етап державотворення в Україні: досягнення та перспективи розвитку. *Політикус*. 2018. № 5-6. С. 46–50.
7. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія : навч. посіб. 8-е вид., перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 348 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_704_68856169.pdf
8. Глосарій термінів політики, що базується на доказах (Glossary of Terms on Evidence based Public Policy). Редактори: Л. Гошкокова, О. Кілієвич, М. ван ден Муйзенберг. Глосарій розроблено за сприяння Проєкту ЄС «Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» 'Association4U'. 2018.
9. Діденко Н. Г. Демократія і управління в ЄС : навч. посіб. Маріуполь, 2016. 235 с.
10. Дюверже М. Политические партии : пер. с франц. Москва : Академический Проект, 2000. 538 с.
11. Елітознавство : підручник / за заг. ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2013. 268 с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Pidruchnuiky_NADU/8cff21da-8434-4265-814c-55dd8266d664.pdf
12. Європейський Союз : посіб. для журналістів. Представництво Європейського Союзу в Україні, Київ, 2020. 136 с.
13. Інституційні зміни політичної системи сучасної України: оцінка стану та напрями оптимізації : аналітична доповідь / за ред. Г. І. Зеленько. Київ : ШІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2014. 164 с.
14. Історія українського парламентаризму. Від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення / голова редкол. В. М. Литвин; ред. рада: В. Б. Ялович, В. О. Зайчук. Київ : Дніпро, 2010. Т. 1–3. 635 с.
15. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 172 с.
16. Левицька К. В. Парламентаризм в Україні: сучасна українська історіографія. *Гілея*. Київ, 2013. Вип. 69. С. 306–309.
17. Лісова К. С. Втілення ідеї парламентаризму в період Української революції (1917-1921 рр.). *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 20–25.
18. Оберройтер Г. Парламентаризм: міжнародний досвід. *Вибрані роботи учасників Першої щорічної міжнародної конференції «Парламентські читання»*. Київ, 2010. С. 6–10.
19. Олуйко В. М. Деякі проблеми українського парламентаризму. *Університетські наукові записки*. Хмельницький, 2015. № 1. С. 5–11.
20. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / В. Сіденко (керівник проєкту) та ін. Київ : Заповіт, 2018. 214 с.
21. Платон. Государство. Сочинения. В 3 т. Москва, 1971. Т.3. Ч.1.

22. Політика в особах (Політичне лідерство на постсоціалістичному просторі: національний і регіональний контексти) : навч. посіб. / за заг. ред. Ф. М. Рудича. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 400 с.
23. Політична влада і опозиція в Україні: порівняльний аналіз із зарубіжними країнами : монографія / за заг. ред. Ф. М. Рудича. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2016. 488 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/political_power_196.pdf
24. Саракуца М. А. Некоторые проблемы современной миграционной политики Европейского Союза. *Правова держава*. 2016. № 22 С. 150–155.
25. Семке Політологія. Модульний курс : навч. посіб. Харків : торсінг плюс, 2009. 384 с. URL: <https://studfile.net/preview/5462671/>
26. Сидорук Т., Павлюк В., Малькін В. Європейська інтеграція України : навч. посіб. Львів : ПАІС, 2016. 270 с.
27. Співпраця між ЄС та Україною: як зробити Угоду про асоціацію більш дієвою. Аналітичний документ. 2019.
28. Хелд Д. Модели демократии : пер. с англ. М. Рудакова. Москва : Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2014. 544 с.
29. Цицерон. О государстве, о законах. Диалоги. Москва, 1994.
30. Шаповал Т. Про особливості парламентаризму в Україні (теоретичний і конституційний аспекти). *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 1. С. 36–41.
31. Шварцева М. І. Становлення та розвиток Європейського парламентаризму. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. Луганськ, 2013. № 26. С. 601–606.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Президент України : офіційний сайт. URL: <http://www.president.gov.ua/>
2. Верховна Рада України : офіційний сайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Кабінет Міністрів України : офіційний сайт. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Урядовий кур'єр : офіційний сайт. URL: <http://www.ukurier.gov.ua/>
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського : офіційний сайт. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
6. Національна парламентська бібліотека України : офіційний сайт. URL: <http://nplu.org/>
7. Державна науково-технічна бібліотека України : офіційний сайт. URL: <http://www.gntb.gov.ua/ua/>
8. Council of Europe : офіційний сайт. URL: <https://wcd.coe.int/search.jsp?ShowCrit=yes&Lang=en&CritTitle=Council%20of%20Europe%20-%20Documents%20database>
9. Конгресс местных и региональных властей Совета Европы : офіційний сайт. URL: <http://www.coe.int/T/E/Ctrae>
10. Eurostat : офіційний сайт. URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
11. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL: <http://library.pdpu.edu.ua>

- 12.Європейська комісія : офіційний сайт. URL: <http://ec.europa.eu/>
- 13.Європейський парламент (European Parliament) : офіційний сайт. URL: <http://www.europarl.europa.eu/>
- 14.Європейський Союз (European Union) : офіційний сайт. URL: <http://europa.eu/>

Додаток А
Приклад титульної сторінки ІНДЗ

**Міністерство освіти і науки України Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»**

Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра політичних наук і права

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

_____ (доповідь з презентацією/реферат)

з дисципліни «_____»
(назва дисципліни)

на тему: «_____»
(назва теми)

Здобувача (ки) вищої освіти ___ курсу
_____ групи
спеціальності _____
_____ (прізвище та ініціали)

Викладач: _____

Одеса – 20__ року

Навчально-методичне видання

Гедікова Наталя Пилипівна

**Методичні рекомендації до проведення практичних
занять та організації самостійної роботи з навчальної
дисципліни «Політична наука» для здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності
281 «Публічне управління та адміністрування»**